

Juryen og kravet til begrunnelse

Kandidatnummer: 654

Til sammen 16455 ord

25.04.2008

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Den videre fremstilling	2
<u>2</u>	<u>KORT OM GJELDENE RETT</u>	<u>2</u>
<u>3</u>	<u>JURYORDNINGEN I UTENLANDSK RETT</u>	<u>4</u>
3.1	Innledning	4
3.2	England	5
3.3	USA	6
3.4	Danmark	8
<u>4</u>	<u>DEBATTEN RUNDT JURYORDNINGEN</u>	<u>9</u>
4.1	Argumenter for og mot juryordningen	10
4.1.1	Manglende rettssikkerhet	10
4.1.2	Uriktige avgjørelser	11
4.1.3	Mulighet til å frifinne i strid med loven?	14
4.1.4	Ideologiske argumenter	15
4.2	Avslutning	17
<u>5</u>	<u>DOMSGRUNNER</u>	<u>18</u>
5.1	Svakheter ved at lagretten ikke begrunner sine resultater	18
5.1.1	Hvorfor bør juridiske avgjørelser begrunnes?	18
5.1.2	Begrunnelse gis i underretten	24
5.1.3	Rettssikkerhet – forholdet til menneskerettighetene	24
5.1.4	Manglende kontroll med rettsanvendelsen	25

5.2	Ulemper ved en eventuell begrunnelse fra lagretten	29
5.2.1	Jurymedlemmenes anonymitet.	29
5.2.2	Synliggjøring av dissenser.	32
5.3	Forslag til løsninger på problemet med manglende begrunnelse	33
5.3.1	Innledning	33
5.3.2	Lagretten skriver sin egen begrunnelse	33
5.3.3	Hjelp fra lagmannen	35
5.3.4	Hjelp fra andre	38
5.3.5	Rettsbelæringen <u>er</u> domsgrunnene	38
5.3.6	Felles voteringer	42
<u>6</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>44</u>
	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>46</u>

1 Innledning

Juryordningen oppstod i England i middelalderen. På den tiden reiste fagdommeren rundt i landet for å avgjøre rettssaker, og fordi man anså lekmenn for å sitte inne med nødvendig lokalkunnskap som den omreisende fagdommeren ikke hadde, ble disse tatt inn i systemet som jurymedlemmer.¹ Denne ordningen spredte seg etter hvert fra England og ut til områder som lå under britisk styre, for eksempel USA. Til Norge kom juryordningen ikke rett fra England, men gjennom kontinentaleuropeiske land.²

I Norge har det vært strid om juryordningen helt fra den ble innført av Venstre gjennom straffeprosessloven av 1887.³ Innføringen av den omstridte ordningen var et ledd i kampen for folkestyre. Strafferettspleien lå den gang - med unntak av saker om dødsstraff - under embetsmennenes fulle kontroll. Straffeprosessloven av 1887 skulle endre på dette og gi folket del i rettsavgjørelsesprosessen.⁴

I dag har vi ikke lenger et klaseskille mellom embetsmenn og borgere. Folkestyre er en fast del av vårt samfunn, og de fleste er nå enige om at vanlige borgere bør delta i rettspleien. I Ot.prp. nr.78 (1992-93) uttalte departementet at ”[lekmanns]deltakelse er verdifull både ut fra hensynet til allsidig og omsorgsfull behandling av den enkelte sak, og ut fra hensynet til demokratisk kontroll med rettshåndhevelsen”.⁵ Spørsmålet er derfor ikke lenger om lekmenn i det hele tatt bør delta i rettsavgjørelser, men på *hvilken måte* disse skal delta. Den store striden dreier seg i dag om lekmenn bør sitte i jury og avgjøre skyldspørsmålet alene, eller om de bør sitte i stor meddomsrett sammen med fagdommere og ta avgjørelsen i fellesskap med disse. I denne forbindelse kan det reises spørsmål om det eventuelt er mulig å finne en *mellomløsning* der juryen fortsatt avgjør skyldspørsmålet, men der betenkelighetene ved juryordningen kan reduseres ved ulike hjelpemidler. Er det

---

¹ Backer (1989) s.179

² Backer (1989) s.180

³ Backer (1989) s.180-182 og Strandbakken (2001) s.4.

⁴ Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomitéen (1969) s.73

⁵ Ot. prp. nr.78 (1992-93) s.49

for eksempel mulig å innføre et krav om at juryen skal begrunne sine resultater på samme måte som det blir gjort i meddomsrett?

1.1 Den videre fremstilling

For å få en oversikt over jurysystemet slik det er hos oss, inneholder denne oppgaven først en meget kort redegjørelse for gjeldende rett på området (punkt 2). Videre er det plukket ut tre andre lands juryordninger som blir omtalt og sett i sammenheng med vårt eget system (punkt 3). Debatten rundt juryordningen har vært stor i vårt land, og en del av oppgaven inneholder derfor de ulike argumentene som kan føres for og mot ordningen (punkt 4). Hoveddelen av oppgaven gir en utførlig redegjørelse for ulempene som melder seg i forbindelse med juryens manglende begrunnelsesplikt, og mulige løsninger på dette problemet (punkt 5).

2 Kort om gjeldende rett

Ved anke av en straffesak til lagmannsretten er sammensetningen av retten noe innviklet. Saken behandles noen ganger av tre juridiske dommere alene, andre ganger av en meddomsrett som består av tre fagdommere og fire meddommere, og noen ganger av tre fagdommere sammen med en lagrette (i dagligtalen kalt jury).

Ved en anke som ikke omfatter bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet (begrenset anke), settes retten enten med tre juridiske dommere alene, jfr. domstolloven § 12 (1), eller som meddomsrett. Retten settes som meddomsrett når det i en slik sak kan bli idømt mer enn 6 års fengsel, jfr. strpl. § 332 (1).

I saker der det er anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet (fullstendig anke), settes retten enten som meddomsrett med tre fagdommere og fire meddommere som sammen avgjør både skyldspørsmålet og straffespørsmålet, eller som lagrette der juryen avgjør skyldspørsmålet alene. Det avgjørende for når retten skal settes med lagrette, er en seks års grense; når anken gjelder straff for en forbrytelse som etter loven kan medføre fengsel i *mer* enn seks år, skal lagmannsretten settes med lagrette, jfr. strpl. § 352 (1). Visse

saker er likevel unntatt fra jurybehandling, se strpl. § 352 (2). I praksis er flesteparten av sakene som behandles med lagrette, grove narkotikaforbrytelser etter strl. § 162 (2) og (3). Ellers avgjør lagretten blant annet saker om grovt ran, drap, alvorlige seksualforbrytelser og grove legemsbeskadigelser.

At jurybehandling hos oss foregår i lagmannsretten som andre instans, er en ganske spesiell ordning. Tidligere var lagmannsretten første instans i alvorlige straffesaker.⁶ I 1993 ble det imidlertid vedtatt en to-instansordning som innebar at alle straffesaker skulle starte i tingretten (den gang kalt herreds- eller byretten).⁷ Fordi vi samtidig valgte å beholde juryordningen i lagmannsretten, oppstod den noe unormale situasjon med jurybehandling i andre instans. Trolig er vi i dag det eneste landet i verden som har et slikt system.

I hver sak skal lagretten bestå av 10 medlemmer, jfr. strpl. § 355 (1). 5 av disse skal være kvinner, og 5 skal være menn, jfr. domstolloven § 87, jfr. § 64 og strpl. § 356 (4). I ”*vidløftige saker*” kan antallet lagrettemedlemmer økes til 11 eller 12, og i slike tilfeller trer en eller to av jurymedlemmene ut før kjennelsen avsies, slik at det bare er 10 jurymedlemmer igjen til å avsi kjennelsen, jfr. strpl. § 355 (2).

Det mest spesielle med juryavgjørelser er at disse 10 lekmennene skal avgjøre skyldspørsmålet i saken helt alene - uten hjelp fra noen som er juridisk kyndige. Rettens tre fagdommere er med under hele saksbehandlingen, men de har ingen innflytelse over avgjørelsen av skyldspørsmålet. Lagretten blir forelagt spørsmål fra retten som den skal svare ”ja” eller ”nei” på, og for å dømme tiltalte kreves det at minst sju av lagrettens medlemmer har stemt for fellelse, jfr. strpl. § 372 (1).

Før lagretten treffer sin avgjørelse, holder rettens leder et kort foredrag – ofte kalt rettsbelæringen. Her redegjør han for bevisene i saken, og forklarer spørsmålene og de rettssetninger som skal legges til grunn, jfr. strpl. § 368 (2). Den vanlige oppfatningen er at lagretten er forpliktet til å følge lagmannens rettsbelæring når det gjelder den generelle lovforståelsen.⁸ At lagretten får veiledning fra rettens leder angående loven, er viktig i et system der skyldspørsmålet avgjøres av folk uten juridiske kunnskaper.

---

⁶ NOU 1992:28 s.9

⁷ Andenæs (2000) a s.15

⁸ Andenæs (2000) b s.52-53

Etter at rettsbelæringen er avsluttet, trekker lagretten seg tilbake for å votere, jfr. strpl. § 369. Når lagretten har votert ferdig, vender den tilbake til retten, og lagrettens ordfører leser opp de svarene lagretten har kommet til, jfr. strpl. § 373. Hvis lagretten har kommet til at tiltalte er skyldig, avgjør deretter fagdommerne spørsmålet om straff i fellesskap med lagrettens ordfører og tre av lagrettens øvrige medlemmer som tas ut ved loddtrekning, jfr. strpl. § 376e (1).

De tre fagdommerne kan, på visse vilkår, sette lagrettens kjennelse til side hvis de er uenige i avgjørelsen. Dersom lagretten finner tiltalte skyldig, men fagdommerne mener at det ikke er ført tilstrekkelige beviser for hans skyld, kan retten, ved alminnelig flertall, beslutte at saken skal behandles på nytt, jfr. strpl. § 376c. Finner lagretten at tiltalte ikke er skyldig, gjelder det strengere krav til tilsidesettelsen av avgjørelsen; retten kan da bare sette kjennelsen til side dersom den *enstemmig* mener det er *utvilsomt* at tiltalte er skyldig, jfr. strpl. § 376a. I begge de to tilfellene blir saken behandlet på nytt, ikke med en ny jury, men med meddomsrett, jfr. strpl. § 376a (1) 2.punktum og § 376c 2.punktum.

3 Juryordningen i utenlandsk rett

3.1 Innledning

I løpet av 1800-tallet var det mange land som valgte å innføre juryordningen i sitt rettssystem. I dag er det få av disse landene som har noe igjen av en slik ordning, og internasjonalt har tendensen i mer enn 100 år vært en tilbakegang.⁹ Unntakene er Spania og Russland som gjeninnførte juryordningen i henholdsvis 1995 og 1993.¹⁰ At de på ny bestemte seg for å innføre jurysystemet, har imidlertid sammenheng med gjeninnføringen av demokrati i disse landene.

I Norge har vi til nå valgt å beholde jurybehandling av alvorlige straffesaker. Likevel er diskusjonen rundt jurysystemet fortsatt i høy grad til stede, og spørsmålet om behovet for

---

⁹ Backer (1984) s.295

¹⁰ Vidmar (2000) s.319

å bytte ut ordningen melder seg stadig. I forbindelse med denne debatten er det nyttig å se på hvordan noen andre land i dag stiller seg til juryordningen, og undersøke hvilke forskjeller og likheter disse landenes systemer inneholder i forhold til vårt eget.

3.2 England

England anses som juryens hjemland, og ordningen har vært en del av landets rettssystem i over 800 år.¹¹ Etter common law er utgangspunktet at enhver som er tiltalt, har krav på jurybehandling av sin sak. Det har imidlertid ved lov blitt gjort unntak fra denne regelen, og mindre alvorlige straffesaker blir nå behandlet uten jury.¹² Den største delen av straffesakene blir behandlet i magistrates' court, der de som oftest blir avgjort av to eller tre "magistrates" uten juridisk utdanning.¹³ Saksbehandlingen i denne retten er enkel og effektiv, fordi den foretas uten jury.¹⁴ De mest alvorlige straffesakene behandles i Crown Court. Der blir skyldspørsmålet i saken avgjort av en jury så lenge tiltalte erklærer seg ikke skyldig.¹⁵

Den engelske juryen har samme hovedoppgave som lagretten i Norge - å avgjøre skyldspørsmålet på bakgrunn av faktum og bevisene i saken. Før juryen trekker seg tilbake for rådslagning, holder dommeren i saken et foredrag likt den norske lagmannens rettsbelæring, der han gjør rede for bevisbedømmelsen og rettssetningene som juryen skal legge til grunn. I motsetning til i Norge har dommeren gjennom foredraget stort spillerom til å fortelle juryen hva han selv mener om bevisene. Rettsbelæringen varer ofte i mange timer og anses å ha rimelig stor innvirkning på jurymedlemmene.¹⁶ En innføring av en slik ordning i Norge hadde trolig blitt sterkt kritisert, fordi det anses som *juryens* oppgave å foreta en bevisbedømmelse, ikke dommerens. Praksisen rundt rettsbelæringen har i enkelte tilfeller også blitt kritisert i England.¹⁷

---

¹¹ Vidmar (2000) s.54

¹² NOU 1992:28 s.85

¹³ Vidmar (2000) s.61 og NOU 1992: 28 s.85

¹⁴ Stridbeck (1999) s.28

¹⁵ Vidmar (2000) s.61

¹⁶ Vidmar (2000) s.84

¹⁷ Vidmar (2000) s.84

I flere hundre år var det i England krav om enstemmighet fra juryens 12 medlemmer for at tiltalte skulle bli domfelt. Dette ble endret gjennom the Criminal Justice Act 1967. I dag er fremdeles utgangspunktet at juryen skal prøve å komme til enstemmighet, men klarer den ikke det innen 2 timer, kan rettens dommer samtykke i at det bare kreves et kvalifisert flertall på 10 av 12 stemmer for fellelse.¹⁸ Regelen er dermed noe strengere enn den vi har i Norge om kvalifisert flertall på 7 av 10 stemmer.

Som i Norge blir det ikke gitt noen begrunnelse for resultatet når en sak avgjøres av den engelske juryen. I Norge er de manglende begrunnelsene et av de mest brukte argumentene anført mot juryordningen. I England er argumentet derimot ikke like mye brukt, antagelig fordi de der anser det som en selvfølge at juryen ikke skal begrunne sine avgjørelser.

Tradisjonelt har engelskmennene sett på juryen som en garanti for borgerlig frihet og demokrati. I løpet av 1900-tallet endret imidlertid folks syn på ordningen seg, og jurybehandling ble i større grad ansett å være både tidkrevende og dyrt.¹⁹ Til og med i juryens hjemland ser man i dag en tendens til at jurybehandling av saker foretas i stadig mindre grad, og den engelske juryen avgjør i praksis så lite som 1 til 2 prosent av alle straffesaker.²⁰

3.3 USA

Fra England tok kolonister med seg juryordningen til Nord-Amerika, og ordningen utviklet seg deretter til å bli et unikt system over hele USA.²¹ Det er antatt at USA i dag er det landet i verden som i størst utstrekning bruker jurybehandling av saker.²²

I USA er retten til jurybehandling en god del større enn i Norge. Tiltaltes adgang til å få saken avgjort av en jury er grunnlovsfestet i the Fourteenth Amendment, og det er bare ved såkalte "petty offences" - saker der tiltalte ikke risikerer mer enn seks måneders straff - at jurybehandling ikke er påkrevet.²³ Tiltalte har også muligheten til å frasi seg retten til å

---

¹⁸ Vidmar (2000) s.86

¹⁹ Vidmar (2000) s.53

²⁰ Vidmar (2000) s.61-62

²¹ Vidmar (2000) s.93

²² Backer (1984) s.294

²³ Vidmar (2000) s.97 og NOU 1992: 28 s.86

få saken behandlet av jury så lenge påtalemyndigheten og retten samtykker.²⁴ Der det i Norge sitter tre juridiske dommere i en sak når lagretten avgjør skyldspørsmålet, sitter det i jurysaker i USA bare én dommer (dette er også tilfellet i England). Hvis den tiltalte frasier seg retten til jurybehandling, er det denne ene dommeren som i stedet avgjør saken.²⁵

Utgangspunktet er at juryen i USA består av 12 medlemmer.²⁶ I straffesaker kreves det i de fleste amerikanske statene enstemmighet fra disse 12, både for frifinnelse og for fellelse. Får man ikke det, foreligger såkalt ”hung jury”, og da er det opp til påtalemyndigheten om saken skal tas opp for retten på nytt.²⁷ Også USAs ordning skiller seg derfor på dette punktet en del fra det norske systemet som bare krever kvalifisert flertall for fellelse.

I motsetning til i England der common law tillater dommeren å komme med sin egen mening om bevisene i rettsbelæringen, er det i de fleste stater i USA et strengt forbud mot dette. Heller ikke er det i alle stater adgang for dommeren til å foreta en oppsummering av bevisene slik det blir gjort i Norge. Bakgrunnen for disse reglene er prinsippet om at det bare er *juryen* som skal bedømme faktum, og at en del amerikanere generelt er skeptiske til juriststanden.²⁸

Som i Norge har det i USA vært en del diskusjon rundt juryordningen. Denne har blant annet dreid seg om enstemmighetsregelen, om bruken av jury i sivile saker, og om hvordan man kan effektivisere jurybehandlingen.²⁹ Selv om det har blitt diskutert en del i forhold til juryordningen, er det nok lite trolig at amerikanerne noen gang vil komme til å fjerne eller foreta store endringer i jurysystemet - i hvert fall ikke for straffesaker. Til det har nok juryen altfor lang og betydningsfull tradisjon.

---

²⁴ Backer (1984) s.284

²⁵ Backer (1984) s.284

²⁶ Backer (1984) s.288

²⁷ Backer (1984) s.291

²⁸ Vidmar (2000) s.101

²⁹ Backer (1984) s.295

3.4 Danmark

Den danske grunnlovens § 65, stk. 2 forutsetter at nævninger (jurymedlemmer) skal medvirke i strafferettspleien.³⁰ Mange dansker mener at ordet ”nævninger”, slik det er skrevet i grunnloven, innebærer et krav om at nævningene må foreta selvstendige voteringer uten hjelp av fagdommere. På grunn av dette har det av mange blitt ansett som grunnlovsstridig å foreta en opphevelse av den danske nævningeordningen (juryordningen). Likevel har rettssystemet i Danmark nylig gjennomgått en stor endring på dette punktet, og man kan i dag ikke lenger si at landet har en juryordning.

Tidligere hadde nævningeordningen i Danmark noen likhetstrekk med juryordningen vi har i Norge; i landsretten (tilsvarer vår lagmannsrett) satt det 3 fagdommere og 12 nævninger, og disse nævningene avgjorde skyldspørsmålet alene. For en fellende dom var det krav om 2/3 av stemmene.³¹ Den såkalte dobbelte garanti gjaldt også her ved at fagdommerne, etter at juryen hadde kommet til en avgjørelse, ble spurt om de kunne tiltre juryens kjennelse. I motsetning til i Norge, der saken automatisk blir tatt opp i til ny behandling i meddomsrett hvis dommerne ikke kan tiltre juryens avgjørelse, måtte anklagemyndighetene i Danmark i slike tilfeller eventuelt velge å gå til ny sak med nye dommere og nye nævninger.³² Nævningesakene kunne påankes til Høyesterett, med unntak for bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet.³³ Dette unntaket innebar at nævningene avgjorde skyldspørsmålet i siste instans.

Systemet som finnes i den danske landsretten i dag, er imidlertid ganske ulik den gamle ordningen. I nævningesaker består retten nå av 6 nævninger og 3 fagdommere.³⁴ Fortsatt sitter nævningene adskilt fra dommerne under saken, og det er ingen mulighet for kommunikasjon mellom disse så lenge hovedforhandlingen pågår. Den store forskjellen fra det tidligere system er at nævningene og fagdommerne trer inn i rådslagningsrommet

---

³⁰ Smith (2007) s.168

³¹ NOU 1992: 28 s.84

³² Smith (2007) s.184

³³ NOU 1992: 28 s.85

³⁴ Smith (2007) s.183

sammen og foretar en *felles* votering. Hver person har én stemme, og for en fellende dom må det minst foreligge fire stemmer fra nævningene og to fra dommerne.³⁵

Skyldspørsmålet og straffespørsmålet behandles fortsatt adskilt i retten. Etter at man har gjennomgått skyldspørsmålet, foretas det en egen behandling og votering over straffespørsmålet. Hver nævning har da én stemme, mens dommerne samlet har like mange stemmer som nævningene.³⁶

I Danmark foreligger det ingen tradisjon for utførlige begrunnelser fra domstolene. Ofte blir det, til og med i Høyesterett, bare overfladisk vist til bevisbedømmelsen med en generell setning eller to. Tidligere var det i nævningeordningen heller ikke krav om at nævningene skulle gi noen begrunnelse for sine avgjørelser. Av mange ble dette ansett å være uheldig i forhold til tiltaltes rettssikkerhet og partenes ankemuligheter. Problemet ble derfor nøye diskutert i forarbeidene til de nye bestemmelsene, og nå finnes det regler i retsplejeloven § 884, stk 1. jfr. § 891, stk. 5 som bestemmer at alle nævningsaker skal begrunnes av retten. Også et eventuelt mindretall har plikt til å komme med en begrunnelse for sitt resultat.³⁷ Det er dermed foretatt rimelig store forbedringer i forhold til problemet med manglende begrunnelser, og håpet er at domsgrunnene i fremtiden i større grad vil være fyldige og til bedre hjelp for partene. I Norge har mange et stort håp om at vi en dag også skal få slike regler om fyldige domsgrunner for de mest alvorlige straffesakene.

4 Debatten rundt juryordningen

En av de store diskusjonene i Norge før innføringen av straffeprosessloven av 1981, dreide seg om juryordningen. Som den gang, står striden i dag mellom å beholde juryordningen, eller å innføre meddomsrett også i de mest alvorlige straffesakene. Spesielt to utvalg har til nå hatt i oppdrag å vurdere dette spørsmålet; Straffeprosesslovkomitéen

---

³⁵ Smith (2007) s.184

³⁶ Smith (2007) s.185

³⁷ Smith (2007) s.193

som avga sin innstilling i 1969,³⁸ og det såkalte To-instansutvalget fra 1992.³⁹ I begge tilfellene gikk flertallet i utvalgene inn for en avvikling av juryordningen, og at denne burde erstattes med meddomsrett. Stortinget og Regjeringen valgte likevel å beholde juryordningen hos oss, men var dette virkelig den beste løsningen?

I den videre drøftelsen skal det redegjøres for de viktigste argumentene som er anført både for og mot juryordningen i forbindelse med den flerårige debatten rundt systemet.

4.1 Argumenter for og mot juryordningen

4.1.1 Manglende rettssikkerhet

Mange gode argumenter kan føres til fordel for å avskaffe juryordningen. Først og fremst kan man anføre at ordningen inneholder noen betenkeligheter når det gjelder rettssikkerheten innen rettssystemet. En av grunnene til dette er at juryen ikke behøver å begrunne sitt resultat, jfr. strpl. § 40 (1). Dette er rettssikkerhetsmessig uheldig, fordi det fører til en veldig liten mulighet til å kontrollere juryens kjennelse. En anledning til å føre kontroll med juryens avgjørelser er spesielt viktig for å kunne undersøke om juryen har anvendt lovreglene på riktig måte, og for å sjekke at juryens medlemmer ikke har lagt vekt på utenforliggende hensyn i forbindelse med avgjørelsen. Hvis Høyesterett, som ankeinstans, hadde hatt en bedre mulighet til å se om feil var begått, kunne den, ved uriktige avgjørelser, ha opphevet juryens kjennelse og krevet ny og riktig behandling av saken. Så lenge det ikke finnes noen begrunnelse for lagrettens resultat, er Høyesteretts mulighet til dette liten. Hvis rettsbelæringen i saken blir protokollert etter strpl. § 368 (4), har imidlertid Høyesterett noe større anledning til å se om lagretten har anvendt lovreglene på feil måte, fordi den da kan sammenligne det som ble sagt om lovanvendelsen i rettsbelæringen med det resultat lagretten kom til, (se punkt 5.1.4 for mer utførlig drøftelse av kontrollmulighetene med lagrettens rettsanvendelse).

Det har blitt anført at rettssikkerhetsmessig er det en fordel for tiltalte at lekmenn avgjør straffesaker, fordi disse har muligheten til å se sakene med andre øyne enn fagdommerne. Det hevdes at fagdommerne kan være preget av at de har hatt tilnærmet like

---

³⁸ Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomitéen (1969)

³⁹ NOU 1992: 28

saker før, at de har gått lei tiltaltes unnskyldninger og raskt tenker: ”Dette har jeg hørt før...han er skyldig!”.⁴⁰ Jurymedlemmene derimot har ikke vært med i alle de andre sakene, og kan derfor se med friske øyne på akkurat denne ene saken. Under jurybehandling av en sak kan man derfor unngå at tiltalte blir forhånds dømt bare fordi hans sak ligner på mange andres.

På den annen side kan det i noen tilfeller forekomme at juryens medlemmer forhånds dømmer tiltalte av andre grunner. Til tross for at jurymedlemmene stort sett er flinke til å vektlegge bevisene i saken og å ta avgjørelsen på bakgrunn av disse, har de ikke den samme erfaringen med rettsavgjørelser som fagdommerne, og kan derfor i noen grad komme til å la sine egne sympatier og antipatier påvirke avgjørelsen. Det foreligger for eksempel en mulighet for at noen jurymedlemmer forhånds dømmer tiltalte på grunn av måten han har blitt fremstilt på i media, og at de lar dette få betydning for deres stemmegivning i saken. Det kan også skje at de lar seg påvirke av tiltaltes klesstil og oppførsel i retten; kler han seg pent og ser angrende ut, kan det forekomme at noen jurymedlemmer lar dette momentet være utslagsgivende for at de stemmer for frifinnelse. Muligheten for at slike irrasjonelle momenter kan spille inn på lagrettens avgjørelse er antageligvis en av grunnene til at mange forsvarere har en forkjærlighet for juryordningen. Forsvarerne mener selv at hvis de er gode til å prosedere og til å spille på juryens følelser, har de en bedre sjanse til å få sin klient frikjent, selv om saken ellers står svakt.

Så lenge juryens medlemmer tar avgjørelsen om skyldspørsmålet alene og uten å måtte begrunne det resultatet de kommer til, har de anledning til å legge vekt på slike irrelevante momenter. Dermed øker også faren for at lagretten tar uriktige avgjørelser.

4.1.2 Uriktige avgjørelser

Risikoen for at lagretten vektlegger feil momenter og dermed tar uriktige avgjørelser har spesielt blitt drøftet i sammenheng med saker som omhandler uaktsomt drap i trafikken. Før en lovendring i 1988 var det juryen som avgjorde slike saker, og tendensen var den

---

⁴⁰ Elden (1999) s.52

gang frifinnelse i flesteparten av sakene.⁴¹ Stort sett bare i tilfeller med råkjøring eller beruselse kunne det tenkes at lagretten svarte ja på skyldspørsmålet.⁴²

Uaktsomhetsbegrepet er meget skjønnsmessig, og lagretten hadde i disse sakene derfor mulighet til å feilaktig fastslå at en uaktsom handling lå *utenfor* begrepet. Så lenge lagretten vurderte handlingen slik, kunne den frifinne tiltalte uten å føle at den hadde dømt i strid med loven. Siden lagretten heller ikke i disse sakene trengte å begrunne sine avgjørelser, og fordi det var liten mulighet for overprøving når man bare hadde juryens ”nei” å holde seg til, kunne avgjørelsen heller ikke rettes opp av Høyesterett.

I slike saker var det antageligvis vanskelig for jurymedlemmene å dømme føreren av bilen på grunn av en ulykke forårsaket ved et øyeblikks uoppmerksomhet eller et feiltrinn. Kanskje kjente lagrettens medlemmer seg igjen i den uaktsomme handlingen, (for eksempel å fikle med radioen eller å misforstå en trafikksituasjon), og de syntes ikke at det var riktig å dømme føreren for uaktsomt drap på grunn av noe slikt. En dom for uaktsomt drap setter et alvorlig stempel på noen som på grunn av uforsiktighet har kommet til å volde en annens død, og for enhver kan det høres urettferdig ut at man skal dømmes for en slik ulykke når man ikke i det hele tatt har hatt til hensikt å skade noen. På grunn av dette var det meget vanskelig å få lagretten til å dømme for uaktsomt drap med motorvogn. Etter hvert ønsket imidlertid myndighetene seg en skjerpet reaksjonspraksis i slike saker, og som nevnt over, ble det derfor i 1988 gjort en lovendring som innebar at juryen ikke lenger skulle behandle sakene om uaktsomt bilrap.⁴³

I en del andre tilfeller har det blitt anført at det kan være direkte *farlig* at saker blir avgjort av en jury.⁴⁴ Dette synet bygger på det faktum at juryen i noen saker har dømt uskyldige mennesker til straff - og dermed begått såkalte justismord. Et eksempel er Liland-saken (Eidsivatings lagmannsretts dom av 3. juli 1970), der tiltalte, Per Kristian Liland, ble dømt til livstid i fengsel for to drap - til tross for at bevisene ikke var sterke nok til fellelse. I saken må juryen blant annet ha sett bort fra uttalelser fra flere vitner om at de to ofrene var blitt sett i live *etter* den tid lagretten la til grunn som gjerningstidspunkt, og at

---

⁴¹ Ot.prp. nr.46 (2000-2001) s.55-56

⁴² Blom (1970) s.192

⁴³ Ot. prp. nr.66 (1987-1988)

⁴⁴ Bae (1999) s.46

det hadde vært aktivitet i det ene offerets bolig i to dager etter dette tidspunktet.⁴⁵ Siden skyldspørsmålet i Liland-saken ble avgjort av en jury, ble det ikke utarbeidet noen begrunnelse for avgjørelsen. På grunn av dette ble det ikke redegjort for bevisene på en slik måte som man ellers måtte ha gjort. Hvis det hadde vært krav om en begrunnelse fra lagretten, måtte den blant annet ha gjort rede for hvorfor den i saken mente å kunne se bort fra at drapene tidligst hadde blitt begått dagen *etter* at Liland hadde vært på åstedet.⁴⁶ Det er vanskelig å si med sikkerhet at resultatet i saken ville blitt et annet hvis den ikke var blitt avgjort av en jury, for det finnes jo ingen sikre holdepunkter for hva en meddomsrett ville kommet til. Likevel er det nok mest trolig at en meddomsrett hadde klart å se at de tvilsomme bevisene ikke holdt mål. Det hadde også da vært mulighet for Høyesterett til å kontrollere avgjørelsen, siden det i meddomsrett er krav om begrunnelse fra rettens side.

Det er urovekkende at juryen kan komme til å dømme uskyldige til strenge fengselsstraffer til tross for deres uskyld. Det er mye verre at uskyldige blir straffet enn at skyldige går fri. Liland-saken er et godt eksempel på at det er treffende det Andenæs uttalte etter å ha blitt spurt hva han ville foretrekke om han selv sto tiltalt: *”Hvis jeg var skyldig, ville jeg foretrekke jury. Men hvis jeg var uskyldig, ville jeg nok føle meg tryggere med den store meddomsretten”*.⁴⁷

Det har imidlertid blitt hevdet at vi har en *sikkerhetsventil* som minsker faren for uriktige kjennelser. Denne går ut på at de tre fagdommerne har anledning til å sette til side lagrettens kjennelse hvis de er uenige i avgjørelsen, jfr. strpl. §§ 376a og 376c. Riktignok bedrer disse reglene garantien for at resultatet i saken blir riktig, men det er ganske strenge krav for at dommerne kan foreta en slik tilsidesettelse, spesielt der lagrettens avgjørelse består i frifinnelse. Den vanlige oppfatning er også at ikke *enhver* uenighet fra dommerne skal føre til tilsidesettelse.⁴⁸ Ordet ”kan” brukes i bestemmelsene, noe som innebærer at *”retten kan sette kjennelsen til side, men at det ikke skal gjøres i alle tilfelle hvor retten selv ville stemt annerledes”* (min utheving).⁴⁹ Det er lagretten selv som først og fremst

---

⁴⁵ NOU 1996: 15 s.3

⁴⁶ NOU 1996: 15 s.63-77

⁴⁷ Andenæs (2000) a s.123

⁴⁸ Andenæs (2000) b s.62

⁴⁹ Ot. prp. nr.35 (1978-79) s.220 og 221

skal foreta bevisbedømmelsen og ta avgjørelsen i saken, ikke dommerne. Adgangen for fagdommerne til å sette til side en kjennelse blir også i praksis brukt i liten utstrekning, og dermed blir denne sikkerhetsventilen ikke like sterk som det i utgangspunktet kan høres ut som.⁵⁰

4.1.3 Mulighet til å frifinne i strid med loven?

Av noen jurytilhengere har det blitt hevdet at juryordningen innebærer den fordel at lagretten har mulighet til å frifinne *i strid med loven* der dette er det rimeligste resultat. Det har blitt anført at i ekstreme situasjoner, der domfellelse er i strid med den alminnelige rettsbevissthet, er det bedre for samfunnet at tiltalte frifinnes enn at det dømmes etter loven.⁵¹

Riktignok kan det være uheldig at man dømmer noen i strid med det flesteparten av samfunnsmedlemmene mener er riktig, og muligheten er stor for at det forekommer kritikk i etterkant av en slik avgjørelse. Likevel kan ikke argumentet være holdbart. Lagrettens medlemmer må avgi forsikring om at de skal svare på spørsmålene i saken slik som de vet ”sannest og rettest å være etter loven og bevisene i saken”, jfr. strpl. § 360 (1). Dette innebærer at lagretten er bundet av loven i alle tilfeller, og at den ikke har noen rett til å dømme i strid med denne. Når en straffebestemmelse har blitt utformet på en måte som innebærer at tiltalte skal dømmes når visse kriterier foreligger, må også lovgivers intensjoner respekteres. Hvis lagretten for eksempel frifinner en drapstiltalt som påstår han har vært i nødverge til tross for at kravene til nødverge ikke kan anses oppfylt, innebærer det en direkte motstrid med lovgivers hensikter. Det kan umulig godtas at slikt blir gjort, blant annet fordi en adgang for lagretten til å gå utenfor lovens ordlyd ville innebære en stor risiko for rettsulikhet.⁵²

Så lenge det ikke finnes noen begrunnelse for resultatet fra lagretten, har man heller ingen garanti for at en frifinnelse bare vil forekomme i de mest ekstraordinære sakene.⁵³ Man får da ikke sett om lagretten har benyttet seg av muligheten til å dømme i strid med

---

⁵⁰ NOU 1992: 28 s.193

⁵¹ Blom (1970) s.193

⁵² NOU 1992: 28 s.108

⁵³ NOU 1992: 28 s.108

loven i andre tilfeller enn der det er ansett å være det riktige. Videre har Høyesterett liten mulighet til å overprøve lagrettens avgjørelser så lenge det ikke finnes noen begrunnelse å holde seg til. Siden ingen kan prøve lagrettens resultat, blir det desto mer betenkelig å gi den anledning til å fravike loven.

En adgang for lagretten til å frifinne i strid med loven vil trolig også føre til at hensynet til allmennprevensjonen vil bli svekket. En av grunnpilarene innen strafferetten er at trussel om straff skal ha en slik virkning på folk at de velger å *ikke* foreta den straffbare handlingen.⁵⁴ Hvis det blir gjort kjent at lagretten har mulighet for å frita i strid med loven, kan dette bidra til å svekke allmennprevensjonens effekt. En rettspraksis der loven kan fravikes i visse tilfeller, kan føre til at folk ikke i samme grad lar seg avskrekke av en trussel om straff.

På grunn av disse momentene viser det seg at hvis man skal gjøre det lettere for retten å frifinne i tilfeller der samfunnet mener det er feil å dømme noen til straff, bør man, i stedet for å la lagretten få anledning til å fravike loven, kreve at lovgiver kommer på banen og foretar de nødvendige endringer.

4.1.4 Ideologiske argumenter

Som et argument for å beholde juryordningen, har det i flere sammenhenger blitt vist til at ordningen har lang tradisjon i vårt land.⁵⁵ Jurybehandling av straffesaker har vært en del av vårt rettssystem i over 120 år, og det kan derfor ikke bestrides at ordningen har lang tradisjon hos oss. Likevel kan det ikke være holdbart å bruke dette som et avgjørende argument for å beholde juryordningen. At jurybehandling av straffesaker har vært del av vårt rettssystem i lang tid, endrer ikke det forhold at ordningen inneholder ulemper som manglende rettssikkerhet, fare for uriktige avgjørelser, liten mulighet for overprøving av kjennelser osv. Flertallet av rettssystemets aktører er også tilhengere av å bytte ut juryordningen med en meddomsrettsordning. Siden et stort flertall i dag ikke anser ordningen som den beste, kan man ikke lenger la hensynet til tradisjon være et avgjørende moment til fordel for å beholde juryordningen.

---

⁵⁴ Eskeland (2006) s.50

⁵⁵ Se f.eks. Ot. prp. nr.78 (1992-1993) s.55

Juryordningens lange liv har imidlertid ført til at den for mange står som et symbol på folkefrihet og folkestyre.⁵⁶ Å la vanlige borgere være en viktig del av rettssystemet og gi dem anledning til å føre tilsyn med det innenfra, bidrar blant annet til økt demokratisk kontroll. Juryens kontrollmulighet er imidlertid ikke av like stor betydning i dag som på den tiden da det eksisterte et markert skille mellom embetsstanden og resten av folket. Tiltroen til rettssystemet og til dommerne må antas å være betydelig større i dag, og risikoen for at beslutninger blir tatt i strid med folkets oppfatning, er i mindre grad fremtredende enn den var ved innføringen av juryordningen. Tillit til rettsutøvelsen vil man dessuten i dag også få gjennom lekmennenes stilling som dommere i meddomsrett, fordi den samme muligheten for effektiv kontroll med rettssystemet foreligger der.

Standardargumentet mot å erstatte juryordningen med meddomsrettssystemet er at lekmannselementet vil bli svekket, fordi fagdommerne, som i meddomsrett avgjør skyldspørsmålet sammen med lekdommerne, vil komme til å overkjøre meddommerne med sine egne meninger.⁵⁷ I kraft av sin stilling og erfaring innen retten er det trolig at enhver dommer har et visst psykisk overtak i slike situasjoner. Ved meddomsrett øker også fagdommernes innflytelse på domsresultatet - de skal jo der, i motsetning til under jurybehandling, være med på avgjørelsen av skyldspørsmålet. Imidlertid kan ikke dette anses å være særlig risikabelt. Fagdommerne er i dag med på domsavgjørrelser både i tingretten og i lagmannsretten i de sakene juryen ikke skal avgjøre. Ordningen fungerer bra i disse tilfellene, så hvorfor skal den ikke virke like bra for de mest alvorlige straffesakene?

Samtidig kan det anføres at det ikke ligger mye tiltro til lekmennenes evne til å komme med selvstendige meninger, så lenge man hevder at de ikke vil ha mulighet til å legge frem sine egne oppfatninger hvis det er fagdommere med på å ta avgjørelsen. Muligens finnes det personer som ikke klarer stå frem med sine egne meninger overfor fagdommerne, men disse ville mest sannsynlig ha like store problemer med å få frem sitt standpunkt under juryens rådslagning. Kanskje er faren for å ikke bli hørt til og med større i juryen hvis noen få av jurymedlemmene tar ordet og overkjører de andre medlemmene med sine egne meninger. Fagdommerne er derimot mer bevisste på at alle meddommernes

---

⁵⁶ Andenæs (2000) a s.122

⁵⁷ NOU 1992: 28 s.111

oppfatninger har betydning, og at deres meninger derfor bør komme tydelig frem. Dommerne er nok også i stor grad klar over hvilken nyttig ressurs det er å ha med lekmenn i rettssalen, selv om disse ikke har juridisk utdannelse. Nettopp det at lekfolk ikke vet så mye om systemet, innebærer jo at de klarer å se på saken på en annen måte enn juristene. De tilfører domstolene sunn fornuft, og kan se på saken med friske øyne. Mest sannsynlig vil det også føles betryggende for lekmennene å ha fagdommerne med på domsavgjørelsen. De kan dermed få den hjelpen de trenger til å forstå de rettslige aspektene ved saken.

4.2 Avslutning

Det viser seg at flere av de argumentene som har blitt ført til fordel for juryordningen opp gjennom tidene, likevel ikke er så sterke som jurytilhengerne har hevdet. Dette gjelder for eksempel argumentet om at juryordningen bør opprettholdes på grunn av dens lange tradisjon, at det er positivt at lagretten har muligheten til å frifinne i strid med loven, og at en stor fordel med jurysystemet er at lekdommere avgjør skyldspørsmålet alene uten fagdommernes innblanding.

Argumentene som føres av jurymotstanderne er derimot i større grad holdbare. Spesielt faren for at det blir begått justismord, og betenkelighetene rundt lagrettens manglende begrunnelsesplikt, innebærer at juryordningen likevel ikke er et så godt system som juryforkjemperne har påstått. Disse to argumentene er også hovedgrunnen til at flesteparten av dommere og jurister i dag mener at juryordningen bør erstattes av meddomsrett. Til og med forsvarere som tidligere har vært forkjempere for å beholde juryordningen, har på grunn av disse momentene endret oppfatning, og er nå i stedet talsmenn for å erstatte ordningen med stor meddomsrett.⁵⁸

Meddomsrettsordningen fungerer godt og inneholder ikke de samme betenkelighetene som jurysystemet. Først og fremst er det en stor fordel ved ordningen at retten må komme med en utførlig begrunnelse for sin avgjørelse. Så lenge meddommerne også her er med på bevisbedømmelsen, beholder man dessuten det folkelige elementet i retten. At fagdommere og meddommere i fellesskap tar avgjørelsen, innebærer også at fagdommerne kan hjelpe lekdommerne med forskjellige sider av saken i større grad enn

---

⁵⁸Se for eksempel Bae (1999) s.46-49

ved jurybehandling. På den måten unngår man blant annet misforståelser og at irrelevante momenter tillegges vekt.

Ved innføringen av juryordningen gjennom straffeprosessloven av 1887 ble det ansett å være en svakhet at man ved meddomsrett blandet lekmenn og fagdommere sammen. I Jurykommisjonens innstilling fra 1885 ble det sagt om meddomsrett at man godtok det i mindre saker, men at *”ti ett er å benytte det ufullkomne, hvor omstendighetene gjør det umulig å anvende det beste; et annet er å oppstille det som mønsterform”*⁵⁹ Man kan trygt å si at dette synet på meddomsrett har endret seg opp gjennom årene, og de færreste anser i dag ordningen som utilfredsstillende. Likevel har man, som tidligere nevnt, til nå valgt å beholde juryordningen for de mest alvorlige straffesakene i Norge, og en innføring av meddomsrett, slik som både To-instansutvalget og Straffeprosesslovkomitéen anbefalte, har dermed ikke funnet sted. På grunn av alle betenkelighetene ved juryordningen bør det imidlertid forutsettes at hvis ordningen skal opprettholdes hos oss også i fremtiden, må systemet gjennomgå en del forbedringer. Kanskje bør det for eksempel forlanges at det innføres et krav om begrunnelse fra lagretten?

5 Domsgrunner

5.1 Svakheter ved at lagretten ikke begrunner sine resultater

5.1.1 Hvorfor bør juridiske avgjørelser begrunnes?

Som tidligere nevnt, har motstanderne av juryordningen særlig argumentert for sitt standpunkt gjennom det faktum at lagretten ikke trenger å begrunne sitt resultat, og at man dermed bare har juryens korte ”ja” eller ”nei” å holde seg til.⁶⁰

Hovedregelen i straffeprosessloven er at dommer skal begrunnes, jfr. strpl. § 39 (1) nr. 2. Det er relativt strenge regler for begrunnelsene; domsgrunnene skal *”bestemt og uttømmende angi det saksforhold retten har funnet bevist som grunnlag for dommen”*, jfr.

---

⁵⁹ Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomitéen (1969) s.73-74

⁶⁰ NOU 1992: 28 s.99

strpl. § 40 (2), og, når saken har vært behandlet av meddomsrett, ”angi hovedpunktene i rettens bevisvurdering”, jfr. § 40 (5).

For lagretten er regelen derimot en annen, jfr. strpl. § 40 (1): ”Ved dommer av lagmannsrett skal, når en lagrettekjennelse legges til grunn for dommen, domsgrunnene for skyldspørsmålets vedkommende bare bestå i en henvisning til kjennelsen.”

Lagretten skal dermed ikke gi noen begrunnelse for resultatet den har kommet til, og domsgrunnene skal - for skyldspørsmålets vedkommende - bare inneholde en henvisning til lagrettens ”ja”- eller ”nei”-svar.

Åpenhet og begrunnelse er i dag grunnleggende rettssikkerhetsgarantier i vårt samfunn.⁶¹ Først og fremst er begrunnelser en viktig garanti for at en avgjørelse er vel gjennomtenkt og saklig. Dommerne må tenke nøye gjennom avgjørelsen, slik at de kan gi holdbare begrunnelser for sitt resultat. De må reflektere over det de har vektlagt og om argumentene holder mål. En slik grundig gjennomgang av avgjørelsen er med på å sikre riktige resultater, og viser partene og allmennheten at argumentene har blitt prøvd på en skikkelig måte. På bakgrunn av dette er det betenkelig at juryen ikke trenger å begrunne sin avgjørelse. Ved at jurymedlemmene under hele saken vet at de ikke behøver å komme med noen begrunnelse, øker faren for at de kan komme til å legge vekt på utenforliggende hensyn. Som tidligere nevnt, kan det for eksempel tenkes at jurymedlemmene ved avgjørelsen lar seg styre av sine fordommer. Dette problemet viste seg blant annet i en intervjuundersøkelse fra 2006 om hva som foregår i juryens rådslagningsrom under voldtektssaker.⁶² Undersøkelsen viste at flere av lagrettemedlemmene - spesielt de kvinnelige - hadde sterke fordommer mot de fornærmede og på deres handlemåte overfor tiltalte. ”Hun var med opp og var med på klining, da kan hun ikke plutselig ombestemme seg og bli tatt på alvor”, og ”en ordentlig jente blir ikke igjen [på nachspiel] slik”, var noen av uttalelsene lagrettemedlemmene hadde kommet med. I et tilfelle hadde et jurymedlem til og med kalt fornærmede for en ”tøyte som visste hva hun gikk til”. Fordi jurymedlemmene ikke behøver å si noe om hva de har lagt vekt på ved avgjørelsen av saken, kan det hende at

---

⁶¹ Andenæs (1998) s.441

⁶² Kolsrud (2006) <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article1578773.ece>

de lar sine fordommer styre bedømmelsen. De behøver ikke å rettferdiggjøre resultatet overfor noen, men kan stemme slik de ønsker uten at noen kan stille deres motiver i tvil.

Det kan også forekomme at selv om bevisene i saken peker i retning av skyld, kan et jurymedlem velge å følge magefølelsen og i stedet ende opp med å stemme for frifinnelse. Dette kan lettere skje der det er lekmenn som avgjør skyldspørsmålet alene og uten begrunnelse enn der fagdommere og lekmenn sammen tar avgjørelsen og må komme med en utførlig begrunnelse for resultatet. Når jurymedlemmene ikke trenger å begrunne sitt valg med hensyn til avgjørelsen, kan de legge vekt på irrelevante momenter uten at noen kan irettesette dem. At lagretten ikke skal begrunne sitt resultat, er derfor en regel som i rimelig stor grad svekker rettssikkerheten innen strafferettssystemet.

I alle typer saker vil en begrunnelse generelt sett være av stor betydning for partene, og i mange tilfeller også for resten av samfunnet. Samfunnets interesse i begrunnelsen viser seg spesielt i en sak som er mye omtalt i media. Det kan da være mange som er interesserte i å få vite hvorfor tiltalte ble dømt/ikke ble dømt. Hvis samfunnsmedlemmene har vært ”sikre” på at tiltalte var skyldig, men retten har kommet til det motsatte resultat, kan det være at samfunnet lettere godtar dommen hvis de får vite *hvorfor* dette ble resultatet.

For partene i saken vil en domsavsigelse innebære en meget viktig avgjørelse, og resultatet retten kommer til, vil ha stor betydning for dem. Som nevnt tidligere kreves det for jurybehandling av en sak at saken gjelder ”*straff for forbrytelse som etter loven kan medføre fengsel i mer enn 6 år*”, jfr. strpl. § 352 (1). Det innebærer at lagretten tar avgjørelsen i de mest alvorlige straffesakene. På grunn av dette er det spesielt betenkelig at den ikke skal avgi noen begrunnelse for det resultat den har kommet til. En domsavgjørelse i en slik sak vil være av veldig stor betydning for den tiltalte, og en fellende dom kan komme til å endre livet hans på mange måter. I et høringsnotat fra 2006 uttaler Justis- og politidepartementet at begrunnelsen for juryordningen gjør seg sterkest gjeldende i de mest alvorlige straffesakene.⁶³ Samtidig må man vel kunne si at de sterkeste motforestillingene mot ordningen også ligger i at lagretten avgjør de mest alvorlige sakene. Så lenge det er lagretten som avgjør disse, får jo ikke den tiltalte noen begrunnelse for hvorfor avgjørelsen ble slik den ble. Spesielt er dette betenkelig der tiltalte blir dømt til straff uten å få vite hvorfor. Det kan

---

⁶³ Høringsnotat fra justis- og politidepartementet (2006) s.26

dermed hevdes at tiltalte i alvorlige straffesaker får dårligere rettssikkerhet enn andre, og at dette gjør mangel på begrunnelsesplikt meget beklagelig. Det kan spørres om ikke de som er tiltalt for alvorlige handlinger, bør ha vel så mye rettssikkerhet som de som er tiltalt for mindre alvorlige forbrytelser.

Videre kan fornærmede i saken også ha behov for å få vite begrunnelsen for lagrettens kjennelse. Fornærmede kan ellers ha store problemer med å godta en dom som går i tiltaltes favør. En frifinnende dom vil vel alltid være vanskelig å akseptere for den fornærmede, særlig i sedelighetssaker, men det må være spesielt hardt å se tiltalte gå fri uten at man får vite hvorfor. Det er lett å tenke at juryen må ha trodd mer på tiltaltes forklaring enn ens egen.⁶⁴ Man kan fort sitte igjen med følelsen av å ikke ha blitt trodd, fordi man ikke får vite noen annen grunn for at tiltalte gikk fri. Det kan tenkes at lagretten har trodd på den fornærmede, men funnet at det ikke foreligger sterke nok bevis for en fellelse, slik at den har sett seg nødt til å frifinne siktede. Den lidelse og følelse av å ikke bli trodd som fornærmede sitter igjen med, kan derfor reduseres hvis det innføres et krav om begrunnelse fra lagretten.

I forbindelse med eventuelle ankemuligheter er domsgrunner også av betydning for sakens parter. På grunn av de manglende begrunnelsene fra lagretten, er det vanskelig for tiltalte og påtalemyndigheten å vite om det er noen mulighet til å anke saken videre til Høyesterett, og hva det eventuelt kan ankes over. Det er for eksempel ikke lett for partene å se om det foreligger rettsanvendelsesfeil fra lagretten når de ikke har noen begrunnelse å forholde seg til.

Videre vil det, ved manglende domsgrunner, også være liten anledning for Høyesterett til å overprøve lagrettens lovanvendelse. Skulle Høyesterett ha hatt mulighet til å se om lagrettens anvendelse av loven har vært riktig, måtte lagretten i så fall ha gitt en utførlig beskrivelse i domsgrunnene.⁶⁵ Siden lagretten ikke gjør dette, er det vanskelig for Høyesterett å vite om loven har vært brukt på riktig måte. Lovanvendelsesfeil fra lagretten kan blant annet foreligge i saker der det påstås at tiltalte har vært i rettsvillfarelse, jfr. strl.

---

⁶⁴ NOU 1992: 28 s.99

⁶⁵ Hov (2007) s.386

§ 57, (selv om slik villfarelse i praksis sjelden påberopes i lagrettesaker).⁶⁶

Høyesterettspraksis har lagt en meget streng aktsomhetsnorm til grunn for denne straffebestemmelsen, og bare den unnskyldelige rettsvillfarelse fører til frifinnelse.⁶⁷ Hvis man i bestemmelsen hadde krevd forsett med hensyn til lovkunnskapen, ville det for tiltalte bare vært å påberope seg at han ikke visste at handlingen var ulovlig, og en eventuell tvil fra rettens side på dette punktet ville føre til frifinnelse. Når man i stedet må oppfylle en streng aktsomhetsnorm, blir det vanskeligere å gå fri selv om man ikke har vært klar over at handlingen var ulovlig. For jurymedlemmene kan det høres meget urimelig ut å dømme en som faktisk har vært i god tro angående en handlings ulovlighet, og de kan dermed tenkes å frifinne tiltalte i strid med loven. Så lenge lagretten ikke gir begrunnelser, har verken Høyesterett eller sakens parter anledning til å se at lagretten har lagt et forsettkrav til grunn i stedet for en aktsomhetsnorm, og at det i saken foreligger en lovanvendelsesfeil. Lagretten har i så fall mulighet for å vektlegge uriktige momenter uten at Høyesterett kan gjøre noe med dette. Som før nevnt, bidrar kontroll fra et overordnet organ angående lovanvendelsen til å unngå at utenforliggende hensyn blir vektlagt ved avgjørelsen, og er en viktig rettssikkerhetsgaranti som burde finnes også ved avgjørelser fra lagretten - spesielt siden denne avgjør de mest alvorlige straffesakene.

En prøvelse av rettsanvendelsen i Høyesterett fører også til minsket fare for feiltolkninger angående bruken av lovbestemmelser i fremtiden. Uten Høyesteretts kontroll vil det være vanskelig å få en slik rettsenhet med hensyn til lovanvendelsen som er ønskelig, og det vil lettere oppstå sprik i denne mellom de forskjellige rettene.⁶⁸ Hva som for eksempel kreves for at man har krysset grensen fra straffri forberedelse til straffbart forsøk, er et skjønnsmessig spørsmål som lett kan skape tvil. Det er derfor viktig med domsgrunner som utførlig gjør rede for hvorfor det er funnet bevist at grensen er overtrådt eller ikke, og som kan bidra til å skape rettsenhet rundt dette spørsmålet. Det samme gjelder for saker om medvirkning; hvor strenge krav må stilles for at medvirkning foreligger? Er det nok for å bli straffet som medvirker at man var klar over eller burde ha

---

⁶⁶ Quale (2000) s.27

⁶⁷ NOU 1983: 57 s.150

⁶⁸ NOU 1992: 28 s.100

vært klar over at hovedmannen foretok en straffbar handling, eller kreves det noe mer? Dette er spørsmål som loven ikke gir noen videre veiledning om, og som derfor må utvikles gjennom rettspraksis. For å få rettsenhet rundt disse spørsmålene, er det dermed viktig at det gjøres rede for de ulike vurderingene i sakens begrunnelse.

Domsgrunner kan også være av betydning for rettsutviklingen ved at domstolenes begrunnede avgjørelser viser lovgiveren hvordan straffelovgivningen virker, og om det eventuelt er behov for en endring av reglene.⁶⁹

Videre vil det være problematisk for partene å kreve gjenopptakelse av en sak som er behandlet med jury, så lenge det ikke finnes domsgrunner som sier noe om lagrettens bevisvurdering.⁷⁰ Når det ikke foreligger domsgrunner, er det vanskelig å fastslå hvordan juryen har vektlagt de ulike bevisene ved avgjørelsen av skyldspørsmålet. Problemet melder seg for eksempel i forbindelse med strpl. § 392 (2) som gjelder spørsmål om gjenåpning av en sak der særlige forhold gjør det tvilsomt om dommen er riktig. I forbindelse med denne bestemmelsen ble det i Rt. 2001 s.1521 (Torgersen) på s. 1539 blant annet uttalt at det har betydning for bevisvurderingen om avgjørelsen er begrunnet eller ikke, og at *"[i] saker med lagrette, der avgjørelsen av skyldspørsmålet ikke er begrunnet, lar det seg normalt vanskelig gjøre å si noe sikkert om hvorledes de enkelte bevis i sin tid ble vurdert av lagretten. Lagretten må forutsettes å ha bygget på en samlet vurdering av det bevismateriale som ble presentert. Og det vil i sin alminnelighet kunne antas at enkelte bevis har spilt en mer fremtredende rolle enn andre. Men utover dette må den domstol som tar stilling til gjenopptakesspørsmålet, vise tilbakeholdenhet med å forutsette hvorledes lagretten har vektlagt enkelte bevis i forhold til andre."* Så lenge det ikke finnes domsgrunner, og heller ikke lydbåndopptak eller andre referater som kan si noe om hva som foregikk under hovedforhandlingen, blir det i så fall problematisk å vurdere spørsmålet om gjenopptakelse.

---

⁶⁹ NOU 1992: 28 s.100

⁷⁰ Ot.prp. nr.78 (1992-93) s.50

5.1.2 Begrunnelse gis i underretten

Tidligere startet de mest alvorlige straffesakene som oftest direkte i lagmannsretten.⁷¹ Den før nevnte to-instansreformen førte imidlertid til at alle straffesaker i stedet skulle begynne i tingretten, jfr. strpl. § 5. Både i tingretten og i lagmannsrettssaker satt med meddomsrett, gjelder de alminnelige reglene om begrunnelser, (strpl. § 39 (1) nr. 2 og § 40 (2) og (5)), og alle disse avgjørelsene inneholder derfor domsgrunner. Siden tingretten, som nå er førsteinstans i alle straffesaker, må begrunne sine resultater, kan det oppleves som mangelfullt at lagretten, som avgjør saken i andre instans, ikke gjør dette.⁷²

Bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet kan ikke i noe tilfelle ankes videre til Høyesterett, jfr. strpl. § 306 (2). Dette innebærer at det i de mest alvorlige straffesakene er lagretten som i siste instans tar avgjørelsen. Selv om tiltalte tidligere har fått en begrunnelse fra tingretten, vil et kort ”ja”- eller ”nei”-svar fra retten som i siste instans avgjør om man er skyldig eller ei, føles særdeles utilfredsstillende. Verst er det nok for den tiltalte som er frikjent i tingretten med en begrunnet domsavsigelse, og som i lagmannsretten får skyldspørsmålet avgjort mot seg uten at dette begrunnes. Usikkerheten ved å ikke vite hvorfor man i annen omgang ble dømt, kan ikke være lett å takle.

5.1.3 Rettssikkerhet – forholdet til menneskerettighetene

Som tidligere nevnt, er det flere rettssikkerhetsaspekter som viser seg i forbindelse med lagrettens manglende plikt til å begrunne sine resultater. Den Europeiske Menneskerettskonvensjon (EMK) art 6 nr.1 inneholder et krav til ”rettferdig rettergang”, og det kan derfor spørres om det er i strid med denne bestemmelsen at lagretten ikke trenger å gi noen begrunnelse.

I saken H mot Belgia (A127-B 1987) kom EMD til at det forelå krenkelse av artikkel 6 nr.1 blant annet fordi det i den nasjonale avgjørelsen ikke var gitt tilfredsstillende grunner. I den nasjonale avgjørelsen var det bare uttalt at det ikke forelå slike ”spesielle omstendigheter” som måtte foreligge for at ”H” skulle få tilbake retten til drive advokatvirksomhet. Ifølge EMD var det ikke tilstrekkelig at domstolen slo fast dette uten å

---

⁷¹ NOU 1992: 28 s.9

⁷² Ot.prp. nr.79 (1988-89) s.27

forklare *hvorfor* slike ”spesielle omstendigheter” ikke ble ansett å foreligge, (se dommens avsnitt 53). Dommen viser dermed at artikkel 6 nr.1 stiller et visst krav til tilfredsstillende domsgrunner.⁷³ Men betyr dette dermed at lagrettens manglende begrunnelsesplikt angående skyldspørsmålet er i strid med EMK?

Lagrettens manglende begrunnelser fører til at Høyesterett har små muligheter til å overprøve dens rettsanvendelse, og dette avskjærer til en viss grad tiltaltes mulighet til overprøving av saken. Til tross for dette er det lite sannsynlig at EMD vil mene at ordningen med manglende begrunnelse er i strid med kravet til ”rettferdig rettergang” i artikkel 6 nr.1. Spørsmålet ble blant annet vurdert av Høyesterett i Rt.1992 s.1186, og på s.1188 i kjennelsen kom retten til at det *ikke* var i strid med konvensjonen at lagretten ikke begrunner sine avgjørelser. Det kan være at en slik ordning ikke anses å være konvensjonsstridig, fordi man mener Høyesterett likevel har en viss mulighet til å føre kontroll med lovanvendelsen gjennom å sammenligne spørsmålsskriftet med lagrettens svar.⁷⁴ Også gjennom den protokollerte del av rettsbelæringen kan Høyesterett finne eventuelle lovanvendelsesfeil fra lagrettens side, (se mer om dette i punkt 5.1.4). Videre er det både i Norge og i flere andre lands rettssystemer lang tradisjon for juryavgjørelser som avgis uten begrunnelse.⁷⁵ Til sammen er de ovennevnte momenter trolig nok til å tilfredsstille kravet i EMK art 6 nr.1.

Man kan dermed konkludere med at de manglende domsgrunnene fra lagrettens side ikke er i strid med regelen i EMK. Likevel er det liten tvil om at en avgjørelse *med* domsgrunner rettsikkerhetsmessig er å foretrekke fremfor en avgjørelse avgitt uten begrunnelse, (se punkt 5.1.1). Kravet til rettferdig rettergang fremmes bedre der det gis domsgrunner, blant annet fordi Høyesterett da får sikrere grunnlag for å kontrollere rettsanvendelsen, og fordi tiltalte får vite grunnen til at han ble dømt/frikjent.

5.1.4 Manglende kontroll med rettsanvendelsen

Lagrettens oppgave er å ta standpunkt til skyldspørsmålet på bakgrunn av de bevisene den får seg forelagt. Lagretten skal ved avgjørelsen også foreta en rettsanvendelse

---

⁷³ Hov (2007) s.61

⁷⁴ Hov (2007) s.61

⁷⁵ Hov (2007) s.61

basert på våre strafferegler.⁷⁶ For at lagretten skal kunne erklære den tiltalte for skyldig, må den avgjøre om det forholdet den anser bevist, rammes av den aktuelle straffebestemmelsen. Det er vanskelig å vite om jurymedlemmenes vurderinger angående dette spørsmålet har vært basert på en riktig forståelse av rettsreglene så lenge juryen ikke begrunner sitt resultat.⁷⁷ Det beste grunnlaget for å kontrollere rettsanvendelsen har man i meddomsrett der avgjørelsen av skyldspørsmålet blir gjort rede for i domsgrunnene. Ved domfellelse av siktede må retten i disse tilfellene følge den tidligere nevnte regelen om domsgrunner i strpl. § 40 (2). Hvis siktede frifinnes, skal domsgrunnene opplyse om hvilke straffbarhetsvilkår som antas å mangle, jfr. strpl. § 40 (4). Siden disse reglene om begrunnelse ikke gjelder for lagretten, er det vanskelig å se om den har anvendt lovbestemmelsene feil. Dette er uheldig, fordi juryen består av 10 vanlige borgere uten noen juridisk bakgrunn, og med liten forutsetning for å vite hvordan loven skal anvendes. Jurymedlemmene har ingen mulighet til å drøfte saken med fagdommerne, og får bare en kort rettsbelæring fra lagmannen der han sier noe om hvordan loven er å forstå. Lagmannen må, ved utlegningen om loven, uttrykke seg tydelig, slik at jurymedlemmene forstår hva han mener. Selv om lagmannen gjør dette, er mulighetene for misforståelser store. Når det tar lang tid å få juridiske studenter til å forstå hva *dolus eventualis* går ut på, er det liten sjanse for at lagrettens medlemmer skjønner det etter et kort muntlig foredrag fra lagmannen. Selv om rettsbelæringen fra dommeren er riktig, gir det dermed ingen garanti for at lagrettens medlemmer har oppfattet ham på riktig måte. Til tross for at lagretten har muligheten til å oppklare slike misforståelser under rådslagningen ved å spørre rettens leder, jfr. strpl. § 370 (2), skjer dette i praksis sjelden. Antageligvis kvier lagrettemedlemmene seg for å innrømme at de ikke skjønnte hva lagmannen mente i foredraget, og synes det er flaut å anmode retten om en forklaring. Så lenge misforståelsene ikke oppklares, er sjansen for at lagretten bruker lovreglene uriktig, i høy grad til stede.

Høyesterett har, på grunn av de manglende domsgrunnene, dårlig grunnlag for å prøve lagrettens rettsanvendelse. Ved en lagretteavgjørelse har Høyesterett lite annet å gå ut fra enn juryens ”ja” eller ”nei”, og et slikt kort svar gjør det meget vanskelig å bedømme

---

⁷⁶ Andenæs (2000) b s.39

⁷⁷ Fredriksen (2006) s.217

lovanvendelsen. For å bedre dette ble det i 1930- årene i enkelte saker fra Høyesterett bestemt at spørsmålene som ble stilt til lagretten, skulle inneholde en mer nøyaktig beskrivelse av det faktiske forhold.⁷⁸ I Rt.1930 s. 1351 ble for eksempel lagmannsrettens dom opphevet, fordi spørsmålene til lagretten ikke var uformet på en slik måte at Høyesterett kunne se om lovanvendelsen i saken hadde vært riktig. Det ble ansett å være en saksbehandlingsfeil at det ikke ble gitt en utførlig redegjørelse for sakens faktum i spørsmålsstillingen.

Ved å få en omfattende beskrivelse av faktum i spørsmålene, vil spørsmålene sammenlagt få nesten den samme virkningen med hensyn til lovanvendelsen som domsgrunnene har i meddomsrett. Faktum blir utførlig gjort rede for, slik at spørsmålene sett i sammenheng med lagrettens avgjørelse kan danne et bedre grunnlag for Høyesterett til å se eventuelle rettsanvendelsesfeil. Et slikt tilfelle kan for eksempel være at lagretten har funnet tiltalte skyldig i grovt ran, mens det i beskrivelsen av handlingen i spørsmålsskriftet tydelig vises at tiltalte ikke har brukt vold eller trusler, og at han derfor i stedet eventuelt skulle vært dømt for tyveri.⁷⁹ Løsningen med mer utførlig redegjørelse for faktum i spørsmålene må anses å være god med tanke på den forbedrede kontrollmuligheten som Høyesterett får i forhold til rettsanvendelsen. Den vil også bedre partenes muligheter for å anke saken videre, siden de lettere vil se eventuelle lovanvendelsesfeil de kan bygge anken på.

Ulempen med en slik spørsmålsstilling er derimot at spørsmålene lett kan bli uoversiktlige, altfor store og kompliserte. Dermed blir de også vanskelige for lagretten å svare på. Høyesterett har etter hvert valgt å gå bort fra denne måten å stille spørsmålene på, se for eksempel Rt.1977 s.758, der Høyesterett på s.761 uttaler at spørsmålsstillingen ikke skal tjene det formål at lovanvendelsen skal kunne kontrolleres gjennom spørsmålets gjerningsbeskrivelse. Dette ble også bekreftet i Rt.1988 s.676. Vår straffeprosesslov inneholder i dag en regel som gjør det vanskelig å utførlig gjøre rede for sakens faktum i spørsmålene til lagretten; § 366 (1) 2.punktum sier at det i spørsmålene til lagretten bare skal gis en *”kort, men så vidt mulig nøyaktig beskrivelse av det forhold tiltalen gjelder”*. I

---

⁷⁸ Andenæs (2000) b s.42

⁷⁹ Hov (1999) s.404

praksis er det også bare gjerningsbeskrivelsen i tiltalebeslutningen som gjengis i spørsmålene, med eventuelle tilpasninger hvis bevisførselen gir grunnlag for det.

Til tross for at det hadde vært en fordel om man kunne kontrollere lagrettens lovanvendelse på en mer effektiv måte, må det beste være å beholde regelen slik den er i dag. Hvis spørsmålene er store, kan det lett tenkes at lagrettemedlemmene har vanskelig for å få med seg hva de egentlig skal svare på. Ved omfattende spørsmål blir disse nødvendigvis også vanskeligere å utforme på en enkel og forståelig måte. Samtidig blir det også noe påtvunget å presse frem en mulighet for å kontrollere lagrettens lovanvendelse gjennom spørsmålsstillingen. Skal dette problemet løses, må det være bedre å i stedet innføre et krav om begrunnelse fra lagretten, eller å gå over til en ordning med meddomsrett der lovanvendelsen kommer frem i domsgrunnene.

Den beste muligheten man i dag har til å kontrollere lovanvendelsen, er gjennom lagmannens foredrag (rettsbelæringen). Ved rettsbelæringen får lagrettens medlemmer veiledning med hensyn til loven, og det er den vurderingen lagmannen der gir uttrykk for som eventuelt kan prøves av Høyesterett.⁸⁰ Partene i saken kan kreve at lagmannens foredrag om rettssetningene blir protokollert, jfr. strpl. § 368 (4). I slike tilfeller er mulighetene større for en overprøving fra Høyesteretts side. Lagretten har plikt til å følge lagmannens rettsbelæring om den generelle lovanvendelsen, og normalt vil den også følge denne plikten. Eventuelle feil i rettsbelæringen kan dermed føre til at lagrettens svar blir uriktig, fordi den da kan komme til å anvende loven feil. En protokollasjon vil i slike tilfeller hjelpe Høyesterett med å se at loven er anvendt uriktig.

Til *skade* for siktede kan det ikke ankes over lovanvendelsen med mindre anken grunnes på at den protokollerte rettsbelæringen har vært uriktig, jfr. strpl. § 306 (3). Det er, som nevnt over, gjennom denne det er enklest å se om lagretten har anvendt loven på uriktig måte. Hvis slik protokollasjon ikke er foretatt, kan det i visse tilfeller likevel komme frem at lagretten har begått feil ved sin avgjørelse. Det viser seg for eksempel gjennom faktum beskrevet i spørsmålene at tiltalte i stedet for å bli domfelt etter strl. § 195 (1) for seksuell omgang med barn under 14 år, skulle vært dømt etter den strengere regelen i

---

⁸⁰ Andenæs (2000) b s.50

§ 195 (2) a), fordi handlingen ble begått av flere i fellesskap. Til tross for at slike feil i noen tilfeller viser seg, kan ikke Høyesterett endre en slik avgjørelse så lenge regelen i § 306 (3) bare gir anledning til å anke over lovanvendelsen på bakgrunn av feil i rettsbelæringen. Regelen beskytter dermed den tiltalte mot at saken ankes på et mer usikkert grunnlag. Hadde det vært den motsatte situasjonen, og tiltalte hadde blitt dømt etter en strengere bestemmelse enn det viste seg at han skulle, kunne Høyesterett derimot ha endret dommen til tiltaltes fordel.

Har lagretten anvendt loven på uriktig måte, kan det på grunn av dette alltid ankes til *gunst* for tiltalte, jfr. Rt. 1999 s.379.⁸¹ Rettsbelæringen behøver ikke å være protokollert for at man skal kunne anke på dette grunnlaget, jfr. uttalelsen i Rt.2000 s.1223 på s.1226: *”Dersom det på annen måte enn gjennom den dokumenterte rettsbelæringen kan føres bevis for at det er sannsynlig at lagretten har lagt til grunn en uriktig lovforståelse ved avgjørelsen av skyldspørsmålet, må også dette kunne føre frem.”* Det kan for eksempel fremgå av begrunnelsen for straffutmålingen at lagretten har lagt feil lovanvendelse til grunn. Dette var tilfellet i den overnevnte saken fra 1999, men gjelder nok de færreste sakene. At det er adgang for Høyesterett til å bygge på dette grunnlaget, ble bekreftet i Rt. 2006 s. 111 i avsnitt 28. Det er ille om den tiltalte blir dømt på bakgrunn av feil bruk av lovreglene, og det er derfor viktig å ha en slik adgang til å anke til gunst for tiltalte på bakgrunn av *alle* de opplysningene man kan få om eventuelle feil i rettsanvendelsen. Noe av det verst tenkelige som kan skje, er at en uskyldig tiltalt blir dømt på grunn av lovanvendelsesfeil fra lagretten. Tiltalte bør ha slik rettssikkerhet at dette unngås.

5.2 Ulemper ved en eventuell begrunnelse fra lagretten

5.2.1 Jurymedlemmenes anonymitet.

I Ot.prp. nr.53 (1983-84), som ble utarbeidet i forbindelse med ikraftsettingen av vår tids straffeprosesslov, ble det vurdert om det burde gjøres endring i lagrettens manglende begrunnelsesplikt. Departementets konklusjon ble den gang at det ikke skulle innføres en regel om begrunnelse fra lagretten. Et av hovedargumentene for dette synet var hensynet til

---

⁸¹ Hov (2007) s.510

jurymedlemmenes anonymitet som departementet ønsket å beholde i størst mulig grad. Ifølge departementet er det ”*vanskelig å tenke seg at en ordning med begrunnelsesplikt ikke vil medføre et vesentlig innhugg i [anonymitets]prinsippet.*”⁸²

Hvis man holder jurymedlemmenes navn hemmelig, kan de bli beskyttet mot slikt press som lett kan forekomme i saker der det er store politiske og religiøse interesser involvert. De kan også unngå å bli hengt ut under saken, og å senere bli kritisert for sakens resultat. Likevel har vi ikke slike regler om anonymitet for lagrettemedlemmene i Norge. Lagrettemedlemmenes navn blir gjort kjent på flere måter; først og fremst bestemmer domstoloven § 95 (2) at navnene til de som sitter i lagretten skal gjøres kjent for partene. Videre blir det tatt opprop i retten blant lagrettemedlemmene med både parter og publikum til stede. Ofte skjer det også, i saker som media er spesielt interessert i, at lagrettelisten blir offentliggjort på forhånd. Dette skjedde blant annet i den mye omtalte Orderud-saken. Lagrettemedlemmene har også anledning til å snakke om saken i etterkant av avgjørelsen, siden det ikke finnes noen regel som forbyr dem dette. De kan for eksempel fortelle om hva som foregikk på rådslagningsrommet under voteringen uten å bli stilt til ansvar for det.

På grunn av disse momentene viser seg derfor at anonymitetsregelen i virkeligheten bare gjelder for lagrettemedlemmene på én måte; at det ikke gjøres kjent hvilket resultat de forskjellige medlemmene har stemt for. Ved å innføre krav om en begrunnelse, vil det bli gjort kjent hva de forskjellige medlemmene i juryen har stemt. Det er med tanke på dette at det har vært anført at en begrunnelse vil innebære et innhugg i anonymitetsprinsippet.

Imidlertid må det nevnes at det finnes muligheter til å ivareta anonymitetsprinsippet selv om man velger å innføre en begrunnelsesplikt for lagretten. En løsning kan være å innføre en regel om begrunnelse som innebærer at det opplyses hvor mange jurymedlemmer som har stemt ja og hvor mange som har stemt nei, og at det blir gitt en begrunnelse fra begge disse sidene, uten at det blir gjort kjent *hvilke* av medlemmene som har stemt for de ulike resultatene. Slik kan man opprettholde den delen av anonymiteten som departementet mener det er viktig å ivareta.

---

⁸² Ot. prp. nr.53 (1983-84) s.65

Samtidig kan man anføre at det kan finnes jurymedlemmer som faktisk har *lyst* til å stå fram og begrunne sitt resultat, og at anonymitetsprinsippet ikke bør stå i veien for dette. Spesielt kan det tenkes at man ønsker å stå fram hvis man selv har ment at den tiltalte er uskyldig, men flertallet har kommet frem til et rungende ”ja” på skyldspørsmålet. Da kan det oppleves som utilfredsstillende å ikke få lov til å stå fram og si at man er uenig og at man ikke støtter det resultatet lagretten har kommet til. Den eneste muligheten man har til å gjøre rede for sitt standpunkt i dag, er å gå ut i media i etterkant av saken og si hva man selv stemte for og hvorfor. Men dette kan bare være aktuelt i store saker der media har lyst på mest mulig informasjon. Dessuten ønsker ikke alle mennesker å gå til media for å redegjøre for sine synspunkter. Anledningen lagrettemedlemmene har i dag til å gi uttrykk for sitt standpunkt i etterkant av en sak, er dermed ikke en reell mulighet. Jurymedlemmenes synspunkter bør derfor i fremtiden heller komme frem gjennom en saklig og konkret domsbegrunnelse.

Siden stemmegivningen fra lagretten i dag er anonym, avviker regelen fra det som ellers gjelder i retten. I meddomsrett sitter det lekfolk som er med på å avgjøre skyldspørsmålet, og disse har ingen mulighet for å beholde anonymitet rundt sin avgjørelse. De må vise at de står for sitt standpunkt enten ved være en navngitt del av flertallet eller ved å utforme en dissens.⁸³ Som før nevnt, er meddommerne da nødt til å tenke grundig gjennom sine synspunkter, slik at de har godt grunnlag for å gå i den ene eller andre retningen. Arbeidet med utformingen av begrunnelsen vil også føre til at retten må trenge dypere inn i spørsmålene enn det den ellers ville gjort.⁸⁴ Så lenge jurymedlemmene ikke trenger å stå for sine standpunkter på samme måte, er det fare for at de ikke tenker like omhyggelig gjennom sine egne meninger om saken. Ved å innføre en begrunnelsesplikt fra lagretten, hadde det på samme måte som i meddomsrett blitt opplyst hva lagrettemedlemmene har stemt for i saken, og jurymedlemmene hadde offentlig måttet stå for sitt ja eller nei. Det er da trolig at de hadde lagt enda mer vekt på å vurdere sine oppfatninger nøye, og dette hadde bedret sjansene for rett resultat i saken.

---

⁸³ Elden (1999) s.53.

⁸⁴ Ot.prp. nr.78 (1992-93) s.54

5.2.2 Synliggjøring av dissenser.

Slik regelen er for lagretten i dag, kommer det ikke frem noe sted om det har vært dissens ved avgjørelsen av skyldspørsmålet, jfr. strpl. § 372 (2), som sier at stemmetallet innen lagretten ikke må opplyses nærmere. Det er bare lov til å opplyse om at en fellelse er vedtatt med mer enn 6 stemmer, jfr. § 372 (1) 2.punktum. Ved å innføre krav til begrunnelse fra juryen vil også eventuelle dissenser komme frem i lyset. Dette kan være til fordel for *aktoratet* som da får et bedre innblikk i om de bør anke saken videre eller ikke. Det kan for eksempel lettere komme til syne om det har foreligget uenigheter angående rettsanvendelsen, slik at aktoratet enklere kan se om de har noe å anke videre på.⁸⁵ Derimot kan *tiltaltes* situasjon forverres ved at dissenser blir synliggjort. Hvis fem eller seks av juryens medlemmer stemmer for fellelse og resten stemmer mot, blir resultatet at tiltalte frifinnes, jfr. strpl. § 372 (1) 1.punktum, som sier at det kreves minst sju stemmer for å dømme tiltalte. Til tross for det positive utfallet av saken, får tiltalte ingen ren frifinnelse så lenge dissensen blir synliggjort. Når det kommer frem at flertallet av lagrettemedlemmene faktisk har stemt for fellelse, er det stor fare for at han blir stemplet som skyldig av andre medborgere selv om saken er avgjort til hans fordel. Samfunnet kan fort bli støtt av at den tiltalte har sluppet fri til tross for at over halvparten av jurymedlemmene har ment at han er skyldig. Det høres ikke riktig ut at man skal slippe å sone straff for en forbrytelse det er mest sannsynlig at man har foretatt.

At dissenser synliggjøres i slike saker er beklagelig for den tiltalte, og dette er derfor et argument mot å innføre krav om begrunnelse fra juryen. Gjelder dissensen rettsanvendelsen, vil den nok bare være til skade for tiltalte hvis den blir anket videre til Høyesterett. Gjelder dissensen derimot bevisbedømmelsen der flertallet går mot tiltalte slik som nevnt over, er situasjonen noe verre for ham.⁸⁶ Likevel forekommer det vel i de færreste tilfellene at flertallet vil felle, men resultatet blir frifinnelse. Dette gjør at argumentet likevel ikke er så tungtveiende, og kan ikke alene være avgjørende for at man ikke skal innføre krav om begrunnelse fra juryen.

---

⁸⁵ Ot.prp. nr.35 (1978-79) s.110

⁸⁶ NOU 1992: 28 s.109

Hvis man mener at juryens kjennelser bør begrunnes, men at en synliggjøring av dissenser ikke bør forekomme, kan det finnes mellomløsninger. En mulig løsning kan være at dissensene ikke tas med i begrunnelsen, og at retten i stedet bare avsier en *felles* begrunnelse. Dette var ordningen i Høyesterett hos oss fram til 1863, på den tiden da voteringene var hemmelige. I de danske høyesterettsdommene gis det i dag også en slik felles begrunnelse der det ikke blir sagt mer enn det alle kan være enige i.⁸⁷ Ved en slik ordning vil domsbegrunnelsene bli en del tynnere enn de kunne ha blitt ved full åpenhet. Dissenterende jurymedlemmer får heller ikke trådt frem og sagt at de er uenige i resultatet. En slik løsning er derfor ikke like god som i meddomsrettsordningen der det gis full begrunnelse for avgjørelsene, men den er likevel noe bedre enn dagens løsning der man ikke får noen begrunnelse i det hele tatt.

5.3 Forslag til løsninger på problemet med manglende begrunnelse

5.3.1 Innledning

Som før nevnt, har en stor del av vår tids jurister og dommere lenge ønsket juryordningen avvirket. Likevel har Storting og Regjering valgt å opprettholde systemet, og det er trolig at ordningen vil fortsette å være en del av vårt rettssystem en tid fremover. Det mest uheldige med juryordningen anses å være at man ikke får noen begrunnelse for lagrettens resultat. Hvis vi skal ha jurybehandling av saker i vår rettspleie også i fremtiden, er det derfor behov for å vurdere muligheten for å innta et krav i straffeprosessloven om at lagretten må komme med slike begrunnelser. Men hvordan skal man gjennomføre en plikt for juryen til å begrunne sine kjennelser? Noen mulige løsninger vil bli drøftet i punktene nedenfor.

5.3.2 Lagretten skriver sin egen begrunnelse

Det første mulige alternativet er at lagretten etter domsavsigelsen selv skriver en begrunnelse som offentliggjøres. Dette hadde vært den mest naturlige løsningen, men den innebærer imidlertid en del problemer. For det første er det tvilsomt om 10 mennesker sammen klarer å formulere en konkret og felles begrunnelse. Det er fare for at

---

⁸⁷ Eckhoff (2005) s.156- 158

begrunnelsen vil ende opp med å inneholde setninger som ”etter alt å dømme” og lignende vage formuleringer som egentlig ikke sier noe om de konkrete elementene jurymedlemmene har lagt vekt på. Det er også sannsynlig at ikke alle de 10 medlemmene av juryen har vektlagt de samme bevisene i saken, noe som vil kunne føre til problemer med å bli enige om domsgrunnene.⁸⁸ En gruppe av juryen har kanskje lagt størst vekt på et reelt bevis, som for eksempel et drapsvåpen, mens andre igjen har gitt et vitnes forklaring avgjørende vekt. Det er i slike tilfeller ikke lett å skrive ned en begrunnelse som er gjeldende for hele juryen. Det er også betenkelig at det blir synliggjort at lagrettemedlemmene har vektlagt ulike beviser. At lagretten har gått i ulik retning når det gjelder bevisene, gir ikke allmennheten noe godt inntrykk av kjennelsen. Kanskje har også juryens medlemmer frifunnet på helt forskjellige grunnlag, slik at det ikke finnes noe samlet flertall for frifinnelsen. Det kan være vanskelig for samfunnet å godta en slik dom, og sannsynligheten er stor for at kjennelsen kan bli kritisert.

En slik begrunnelse fra juryens medlemmer samlet viser seg dermed å være vanskelig å få til. Kan det derfor i stedet være en mulig løsning å dele opp domsgrunnene slik at de forskjellige gruppene juryen har delt seg i, kan komme med hver sin begrunnelse? Eller bør kanskje juryen heller komme med en felles begrunnelse som ikke sier mer enn det alle kan være enige om? En *oppdelt* begrunnelse vil være tungvint og tidskrevende for juryen å utforme, spesielt der juryen har delt seg i mer enn to grupper. Kanskje er ikke jurymedlemmene selv helt sikre på hvilket bevis de har lagt mest vekt på, eller de har vektlagt *flere* fremtredende bevis. Dette kan gjøre det vanskelig for dem å vite hvilken av begrunnelsene de skal tiltre. Samtidig kan det, som nevnt over, være uheldig at allmennheten får se at juryen har vært uenig om hvilke bevis som indikerer skyld/uskyld.

En *felles* begrunnelse vil derimot være greiere å utforme. Problemet her er imidlertid at så lenge begrunnelsen bare kan inneholde det alle kan være enige om, vil den fortelle partene i saken lite om hva juryen *virkelig* har lagt vekt på, og dermed vil de fleste betenkelighetene i forbindelse med manglende begrunnelser fra lagretten fremdeles eksistere. De av juryens medlemmer som er uenige i resultatet, vil heller ikke kunne stå

---

⁸⁸ Smith (1989) s.115

fram og si at de er uenige. Til tross for disse synspunktene kan det likevel kanskje være bedre med en felles begrunnelse enn å ikke få noen begrunnelse i det hele tatt.

Den største utfordringen ved å la lagretten skrive sin egen domsbegrunnelse er at den må holde mål til Høyesterett. Det er nødvendig for Høyesterett å kunne anvende domsgrunnene til overprøving av lagrettens lovanvendelse. Imidlertid vil det trolig være vanskelig for juryen å utforme en begrunnelse som tilfredsstiller disse kravene. Juryens medlemmer har ingen juridisk bakgrunn, og det er bare gjennom rettsbelæringen at de får en liten opplæring i de juridiske aspektene ved saken. Forutsetningene de har for å skrive en god juridisk begrunnelse, er dermed få. Videre må det anføres at ikke alle er like flinke til å skrive og til å uttrykke seg på rett måte. Ikke en gang alle dommere er like flinke til å få frem sine meninger på papiret. Det er derfor urimelig å kreve at vanlige folk skal klare å uttrykke seg på en måte som gjør det mulig å bruke begrunnelsen i Høyesterett, spesielt med hensyn til alle de juridiske ord og uttrykk som ofte må brukes i en domsbegrunnelse. Faren for at begrunnelsen vil bli utilstrekkelig, er dermed meget stor.

5.3.3 Hjelp fra lagmannen

Ved behov kan lagretten i dag få hjelp av lagmannen til nærmere klargjøring av rettssetningene, spørsmålene den har blitt stilt eller fremgangsmåten den skal følge, jfr. strpl. § 370 (2). Lagretten kan, når den trenger bistand, enten få komme tilbake til rettssalen for å få hjelp av rettens leder der, eller den kan tilkalle ham, slik at han kan bistå dem i rådslagningsrommet. Lagmannen kan, etter de någjeldende regler, *ikke* uttale seg konkret om bevisbedømmelsen, eller hjelpe lagretten med bedømmelsen. Dette ville være totalt uakseptabelt siden selve kjernen i juryordningen er at det er lagretten selv som skal bedømme bevisene. Fordi det for lagretten, som nevnt over, trolig vil være vanskelig å skrive domsgrunner alene, kan det derimot være en mulighet at rettens leder får anledning til å komme inn til lagretten også for å hjelpe den med å utforme domsbegrunnelsen, uten at han gis anledning til å uttale seg direkte om lagrettens bevisbedømmelse.

Det første spørsmålet som oppstår i forbindelse med en slik løsning, er i så fall *når* rettens leder eventuelt skal komme inn og hjelpe juryen. Bør han komme inn før eller etter voteringen? For å beholde juryelementet mest mulig, der lagretten avgjør skyldspørsmålet

alene, må det beste her være at lagmannen kommer inn *etter* voteringen. Dette for at man skal være sikker på at han ikke på noen måte kan påvirke juryen med hensyn til denne.

Bistand fra lagmannen vil kunne være til hjelp for lagretten i forbindelse med utformingen av domsgrunnene. Et av de største problemene med å la lagretten skrive disse alene vil, som tidligere nevnt, være at medlemmene vil streve med å skrive en juridisk god begrunnelse som vil holde i Høyesterett. Lagmannen har derimot de nødvendige kvalifikasjoner til å få skrevet en juridisk holdbar begrunnelse, og det vil dermed være til stor hjelp for lagretten at han får være med på utformingen av disse.

Det foreligger imidlertid noen betenkeligheter ved å la lagmannen hjelpe til med domsgrunnene. Først og fremst vil en slik løsning tydelig vise at man ikke har stor tro på juryens egen evne til å skrive gode domsgrunner.⁸⁹ Dette vil være til ulempe både for jurymedlemmene, som kan føle at de ikke blir gitt nok tiltro til å klare jobben selv, og for selve juryordningen som kan svekkes ved at hovedelementet ved ordningen – at juryens befatning med saken skjer uten dommernes innblanding – brytes.

En annen innvending mot løsningen med bistand, er at lagmannen kan bli satt i en vanskelig situasjon hvis han må hjelpe til med en begrunnelse han selv kanskje er uenig i.⁹⁰ Lagmannen har imidlertid, sammen med de andre to fagdommerne, muligheten til å sette lagrettens kjennelse til side. Hadde lagmannen derfor vært *sterkt* imot resultatet i saken, hadde han måttet stemme for en tilsidesettelse av avgjørelsen. Likevel kan det hende at ingen av de to andre dommerne var enige med ham, slik at resultatet ble at lagrettens kjennelse ble stående. I slike tilfeller kan det være vanskelig for lagmannen å hjelpe lagretten med å utforme en begrunnelse for et resultat han selv sterkt er imot.

Det har blitt anført at en ordning der lagretten får hjelp fra lagmannen til å utforme domsgrunnene, er uakseptabel, og at hvis han i det hele tatt skal kunne hjelpe lagretten, må dette skje i åpen rett.⁹¹ En situasjon med utforming av domsgrunner åpent i retten kan ha sine fordeler, blant annet at forsvaret og aktoratet får mulighet til å uttale seg. Likevel vil vel dette bli oppfattet som en noe merkelig situasjon. Det er for eksempel verken i

---

⁸⁹ Høringsnotat fra justis- og politidepartementet (2006) s.41

⁹⁰ Høringsnotat fra justis- og politidepartementet (2006) s.41

⁹¹ Se Ot. prp. nr.53 (1983-84) s.65

tingretten eller i lagmannsretten ved behandling med meddomsrett anledning for partene til å uttale seg under dommernes utforming av domsgrunnene. Dette er noe dommerne foretar helt på egenhånd og i et eget rådslagningsrom. Ordningen med domsgrunner utarbeidet for åpen rett er også nødt til å bli meget tidkrevende. Jurybehandling er allerede en del mer tidkrevende enn bruk av meddomsrett, og en ordning der partene også skal kunne uttale seg om domsgrunnene, vil kunne forsinke behandlingen enda mer. Skal lagmannen derfor hjelpe lagretten med begrunnelsen av kjennelsen, må det i så fall være best om dette skjer i lukkede rom. Faren med en slik løsning er imidlertid at lagmannen, uten å ha det til hensikt, kan ende opp med å gi uttrykk for sin egen mening i domsgrunnene i stedet for å hjelpe juryen med å få frem dennes oppfatning. Det er fort gjort at dommeren uttaler: ”Nei, dere bør ikke si det på den måten. Si heller...”. På grunn av dette er det lett å være skeptisk til at lagmannen hjelper lagretten uten at det på noen måte blir holdt oppsyn med det som skjer.

En mulighet for å løse dette problemet kunne ha vært at forsvareren og aktor fikk tilgang til rådslagningsrommet samtidig som rettens leder, og at de to partene fikk adgang til uttale seg der. Likevel er det lite ønskelig at det skal foregå en egen rettsforhandling på bakrommet.⁹² Da er det bedre med en full behandling av spørsmålet åpent i retten, slik som nevnt over. For å slippe problemet med en egen rettsforhandling i hemmelighet, er det en mulighet at partene får være med under utformingen av begrunnelsene, men uten at disse får anledning til å uttale seg. Men særlig god er vel heller ikke denne løsningen. Det kan fort bli vanskelig for partene å bare sitte og høre på lagretten og rettens leder uten å kunne gi uttrykk for at de er uenige. Da bør nok heller noen andre føre kontroll med at domsgrunnene blir utformet uten påvirkning fra lagmannen. Likevel vil det nok være problematisk for enhver å føre kontroll på den måten. Det er vrient å skjelne ut de gangene lagmannen kommer med sin egen mening i stedet for bare å hjelpe juryen. At lagmannen trer inn sammen med juryen for å hjelpe denne med domsgrunnene, blir dermed nærmest umulig å få til på en fornuftig måte.

---

⁹² Ot. prp. nr.53 (1983-84) s.66

5.3.4 Hjelp fra andre

Siden det finnes betenkeligheter med å la lagretten få hjelp av fagdommeren til å utforme domsgrunnene, kan det spørres om det i stedet er mulig at lagretten får hjelp av noen andre til dette, for eksempel en sekretær eller en som er juridisk utdannet. En sekretær kan trolig hjelpe lagretten til å uttrykke seg mer forståelig enn den selv klarer. Sekretærer vil også ofte være flinke til å skrive raskt og effektivt, og kan derfor lette arbeidet med skriving av domsgrunnene for lagretten. Likevel finnes det også betenkeligheter ved denne løsningen; faren er til stede for at sekretæren kan komme til å omformulere en setning på en slik måte at meningen i den blir noe annet enn det lagrettemedlemmene egentlig har ment. Hvis sekretæren ikke har noen juridisk bakgrunn, er det også vanskelig for han eller henne å hjelpe lagretten med de juridiske formuleringene som er nødvendige for at domsgrunnene skal holde mål til Høyesterett.

Å få hjelp fra en som er juridisk utdannet vil kanskje være en bedre løsning, så sant denne personen er skrivekydig. De juridiske formuleringene vil da bli brukt på riktig måte i begrunnelsene, slik at disse blir gode nok til å brukes i Høyesterett. Imidlertid kan det her, som for fagdommeren, være vanskelig for personen å måtte hjelpe til med å skrive domsgrunnene hvis han eller hun har overvært rettssaken og er uenig i resultatet lagretten har kommet til. Faren for at personen formulerer seg på en slik måte at innholdet blir et annet enn det lagretten har ment, er også her til stede, og løsningen kan derfor ikke anses å være særlig god.

5.3.5 Rettsbelæringen er domsgrunnene

I stedet for at domsgrunnene blir skrevet av noen i etterkant av dommen, kan det muligens være en bedre løsning at man bruker *lagmannens rettsbelæring* som en begrunnelse for avgjørelsen. I rettsbelæringen gjennomgår dommeren bevisene og forklarer spørsmålene og de rettssetningene som *skal* legges til grunn av lagretten. Ved å sammenligne rettsbelæringen med den avgjørelsen lagretten har kommet til, har man, som før nevnt, mulighet til å se om det foreligger rettsanvendelsesfeil fra lagrettens side. For å kunne se om lagretten har anvendt loven i samsvar med lagmannens foredrag, er det viktig at man kjenner til innholdet i rettsbelæringen, slik at den kan sammenlignes med lagrettens

kjennelse. En forutsetning for å bruke rettsbelæringen som begrunnelse, er derfor at det er mulig å finne frem til innholdet i den i hver enkelt sak. I dag blir innholdet i rettsbelæringen bare gjort kjent i de tilfellene der en av partene forlanger protokollering, jfr. strpl. § 368 (4). I praksis forekommer det imidlertid sjelden at partene krever slik protokollasjon, antagelig fordi de er redd det vil bli oppfattet som kritikk av lagmannen, eller fordi de ikke er sikre på om en protokollasjon vil være av betydning i saken.⁹³ For å gjøre rettsbelæringens innhold kjent i alle tilfeller, er det derfor nødvendig at det blir gitt en regel som gjør dette mulig. For eksempel kan det forlanges at dommerens manuskript til rettsbelæringen legges fram slik at man kan se innholdet i foredraget. Problemet med dette er imidlertid at dommeren ikke alltid har et manuskript når han holder rettsbelæringen, og i de tilfeller et slikt i det hele tatt foreligger, er mulighetene store for at det er dårlig eller stikkordsmessig utformet. På den annen side er faren til stede for at manuskriptet blir altfor omfattende utformet av dommeren, fordi han vet at det senere kanskje skal prøves gjennom en ankesak i Høyesterett. Et foredrag basert på et slikt manus kan bli vanskelig for jurymedlemmene å oppfatte, og de vil dermed ikke få den veiledningen de trenger for å kunne avgjøre saken på best mulig måte.

En annen mulighet for å gjøre rettsbelæringens innhold kjent, er å innføre en regel om at lagmannens foredrag blir tatt opp på lydbånd. Partene behøver da ikke selv å vurdere om det er grunn til å kreve rettsbelæringen protokollert og risikere at de glemmer å forlange dette i en sak der det burde ha blitt gjort. Partene slipper også å føle at de kritiserer lagmannen ved å be om at rettsbelæringen blir protokollert. Imidlertid foreligger det også her en fare for at lagmannen fremfører rettsbelæringen på en komplisert og omfattende måte, fordi han vet at foredraget kan bli prøvet av Høyesterett i en eventuell ankesak. Dermed får ikke lagrettemedlemmene den korte og lettfattelige gjennomgangen de har behov for. Kanskje kan dette avhjelpes noe ved at lagretten under rådslagningen har adgang til å få en oppklaring av uklarheter fra rettens leder, jfr. strpl. § 370 (2). Problemet er imidlertid at jurymedlemmene i praksis kvier seg noe for å bruke denne muligheten.

---

⁹³ Andenæs (2000) b s.55

I Ot. prp. nr.53 (1983-1984), der det ble vurdert om det burde innføres en regel i straffeprosessloven om lydopptak av lagmannens rettsbelæring, ble det anført som argument mot en slik ordning at det kunne by på praktiske problemer å stille lydbåndopptaket til rådighet for partene innen rimelig tid før ankefristen på to uker gikk ut.⁹⁴ Utskrift av opptaket til partene ville ifølge departementet føre til økt belastning på domstolenes personale og samtidig øke domstolenes kostnader. Riktignok vil en utskrift av lydopptaket være både tid - og ressurskrevende, men med dagens teknologi kan det imidlertid ikke anses nødvendig å skrive ut opptaket. I stedet kan det lages kopier, slik at partene kan få låne det med seg, eller de kan få høre på opptaket ved rettens kontor. Ved en slik løsning kan det ikke være noe stort problem å stille opptaket til rådighet for partene innen to uker etter domsavsigelsen.

Den største fordelen med å foreta lydopptak av lagmannens rettsbelæring, er at man får et sikrere grunnlag for anke hvis det gjennom opptaket har kommet frem at det er begått saksbehandlingsfeil i rettsbelæringen. Høyesterett får større mulighet til å føre en effektiv kontroll med rettsbelæringens innhold, og den kan også lettere overprøve om det foreligger feil i lagrettens lovanvendelse. Innføring av lydopptak av rettsbelæringen er også til stor fordel for partene i saken, fordi de får muligheten til å gjennomgå lydopptaket flere ganger. Dette øker sjansene for at de finner feil i foredraget fra lagmannen, eller at de ser at lagretten har anvendt loven ukorrekt. Eventuelle feil kan partene da velge å bruke som ankegrunn til Høyesterett. Fordi lagmannens foredrag også inneholder en oppsummering av bevisføringen, vil et lydopptak av rettsbelæringen øke muligheten til å kunne gjenoppta en straffesak. Man vil da i større grad enn i dag kunne se om det som påberopes som et nytt bevis, faktisk *er* et nytt bevis i forhold til det som er uttalt i rettsbelæringen. I så fall kan det nye beviset danne grunnlag for gjenopptakelse etter strpl. § 391 nr.3.

En ordning med lydopptak av rettsbelæringen inneholder også den fordelen at lagretten har mulighet til å bruke opptaket som veiledning under sin rådslagning. Det er antageligvis ikke alltid like lett for jurymedlemmene å huske alt lagmannen sa i sitt foredrag. Heller ikke er det noen garanti for at de har forstått alt han har uttalt. Hvis

---

⁹⁴ Ot. prp. nr.53 (1983-1984) s.93

jurymedlemmene får høre på lydopptaket, har de muligheten til å friske opp hukommelsen, og forutsetningen for å forstå de ulike elementene i rettsbelæringen blir bedre. En ulempe ved å la lagretten få anledning til dette, kan imidlertid være at lagrettemedlemmene konsentrerer seg mindre om det muntlige foredraget fra lagmannen, fordi de vet at de får høre det flere ganger.⁹⁵ Kanskje unnlater de da å stille spørsmål og be om redegjørelse for uklarheter. Til tross for dette bør man nok la lagretten få adgang til å lytte på opptaket under voteringen hvis en regel om lydopptak innføres. Det er større sjanse for at lagretten får med seg alle relevante momenter i foredraget hvis de får høre det flere ganger, og på den måten unngår misforståelser og uriktige avgjørelser.

På grunn av alle de overnevnte fordelene vil det være til stor nytte å innføre en ordning der lagmannens foredrag tas opp på lydbånd. Likevel betyr ikke dette nødvendigvis at det er en god løsning å bruke rettsbelæringen som lagrettens *begrunnelse*. Selv om lagmannen i rettsbelæringen foretar en oppsummering av de mest sentrale bevisene som er ført i saken, kommer det ikke på noen måte frem der hvilke av bevisene *lagretten* har tillagt vekt i sin avgjørelse. Rettsbelæringen blir foretatt *før* lagretten trekker seg tilbake for rådslagning, og kan derfor ikke si noe om lagrettens vektlegging av de forskjellige bevisene. Så lenge lagrettens egentlige grunner for avgjørelsen ikke kommer frem, får ikke partene eller offentligheten vite hva som virkelig ligger bak lagrettens ”ja”- eller ”nei”- svar. Tiltaltes rettssikkerhet på dette punktet vil dermed ikke bedres, og han vil fortsatt ikke ha fått noen begrunnelse for hvorfor han eventuelt ble dømt til fengselsstraff. Fornærmede og allmennheten vil på den annen side ikke få noen begrunnelse for at tiltalte gikk fri, og kan derfor ha vanskeligheter med å forsone seg med kjennelsen. Heller ikke gir en begrunnelse basert på rettsbelæringen noen garanti for at lagretten har tenkt grundig gjennom sin avgjørelse. Dette ville man bare hatt sikkerhet for hvis lagretten selv hadde måttet skrive sine domsgrunner, og dermed hadde måttet stå for sine synspunkter. På grunn av disse momentene kan det ikke anses å være en heldig løsning å bruke rettsbelæringen som domsgrunner.

---

⁹⁵ Ot. prp. nr.53 (1983-1984) s.93

5.3.6 Felles voteringer

Den siste mulige løsningen som skal tas opp her, er om det hos oss kan tenkes å innføres en ordning med *felles* voteringer, slik det er gjort i Danmark (se punkt 3.4). Denne løsningen innebærer at vi går bort fra den tradisjonelle juryordningen, og i stedet for at jurymedlemmene alene avgjør skyldspørsmålet, vil avgjørelsen bli tatt av fagdommere og lekmenn i fellesskap. En slik ordning, kan hos oss være en løsning på problemet med manglende begrunnelser. Fordi det også er med fagdommere på avgjørelsene, er det nemlig mulig å få domsgrunner fra den samlede retten.

Ordningen med felles voteringer innebærer at de 3 fagdommerne, som i jursaker ikke har noen innflytelse på skyldspørsmålet, sammen med 6 lekdommere, skal være med på å avgjøre de mest alvorlige straffesakene. Noen har hevdet at en slik sammensetning av retten er mer betenkelig enn en der lekmenn avgjør skyldspørsmålet alene, fordi fagdommerne da kan komme til å overkjøre meddommerne med sine egne meninger om saken. Riktignok har de fleste fagdommere flere års erfaring med bruk av loven og med rettspraksis generelt, og av denne grunn er det stor sannsynlighet for at lekdommerne i noen grad legger vekt på deres mening om de forkjellige momentene i saken. Hvis fagdommernes oppfatninger tillegges altfor stor vekt, slik at meddommerne bare følger fagdommernes meninger og ikke sine egne, kan dette bli et problem. Imidlertid må man anta at de færreste mennesker er tilbøyelige til å la andres oppfatninger få avgjørende betydning så lenge det fører til et resultat som de selv ikke er enige i, og de aller fleste av lekdommerne vil nok derfor heller velge å følge sitt eget standpunkt. Samtidig er flesteparten av meddommerne klar over at deres egne meninger faktisk har stor betydning, slik at de ikke trenger å være redde for å argumentere for det de mener er riktig. Fagdommerne på sin side respekterer dette, og er svært bevisste på at lekdommerne skal få komme til orde og at de skal være likverdige medlemmer av retten. I motsetning til i meddomsrett, der de juridiske dommerne og meddommerne sitter sammen i retten, og til og med tilbringer pausene sammen, er det ved ordningen med felles voteringer slik at lekdommerne sitter helt adskilt fra fagdommerne frem til de trer inn i voteringslokalet.⁹⁶ På

---

⁹⁶ Smith (2007) s.184

grunn av dette er det ikke mulig at lekdommerne lar seg påvirke av fagdommerne under sakens gang, og de har selv muligheten til å danne seg sitt eget inntrykk av saken før de møter dommerne til votering om skyldspørsmålet. Siden en eventuell påvirkning bare kan skje i voteringslokalet *etter* at meddommerne antageligvis har dannet seg en egen mening om saken, er det derfor enda mindre grunn enn ved meddomsrettssystemet (se punkt 4.1.4) til å frykte at fagdommerne vil komme til å overkjøre lekdommerne med sine oppfatninger.

Videre foreligger det også en stor *fordel* ved at meddommerne får høre fagdommernes syn på de rettslige spørsmålene før de treffer sin avgjørelse. Fagdommerne kan nemlig gjennom sine synspunkter gjøre lekdommerne oppmerksomme på viktige rettslige elementer som meddommerne selv ikke var klar over. På den måten kan man unngå at lekdommerne under avgjørelsen av saken legger vekt på rettslige momenter som ikke er riktige.

I en undersøkelse fra 1988 ble 310 personer spurt om deres erfaringer med å treffe avgjørelser sammen med fagdommere i meddomsrett, eller bare sammen andre lekdommere i jury.⁹⁷ Av de 252 som svarte på undersøkelsen mente et stort flertall på 89 % at det var tryggest og mest sikkert å ta avgjørelsen sammen med fagdommere.⁹⁸ Undersøkelsen er noen år gammel, men man må anta at dette synet fortsatt er gjeldende og at flesteparten av lekmenn også i dag føler at det er mest betryggende å ha eksperter på området med seg under avgjørelsen. Dette ville også ha vært det mest naturlige siden de mer uerfarne lekdommerne, som nevnt over, da kan få hjelp med de innviklede juridiske spørsmålene som melder seg i forbindelse med en sak. Det kan også være vanskelig for meddommerne å følge med på bevisføringen når det for eksempel gjelder sakkyndige uttalelser som er teknisk innviklede. Saker som er kompliserte, kan generelt være besværlige for dem å forstå, og det kan da være til hjelp å ta avgjørelsen sammen med fagdommere som er mer stødige på slike områder, og som kan bidra med utførlig veiledning.

I Norge har vi ingen regel i grunnloven som hindrer en utskiftning av juryordningen, slik det påstås at den danske grunnloven har (se punkt 3.4). Av denne grunn er det

---

⁹⁷ Hartmann (1990) s.121

⁹⁸ Hartmann (1990) s.123

ingenting som konstitusjonelt hindrer oss i å innføre en ny behandlingsmåte for våre mest alvorlige straffesaker. Hvis man ikke ønsker å skille seg helt av med det sterke lekmannselementet som foreligger i juryordningen, kan løsningen med felles voteringer være god. Lekmenn vil da fortsatt ha en sterk posisjon under avgjørelsen av sakene; de vil være i flertall i retten, og det vil være krav om at minst 4 av dem stemmer for fellelse for at tiltalte skal bli funnet skyldig. Faren for at fagdommerne vil komme til å dominere, er, som drøftet over, heller ikke så stor. I stedet er det en fordel at meddommerne kan få hjelp fra disse i de tilfellene det er nødvendig, og på den måten unngå uriktige avgjørelser basert på misforståelser fra meddommerne. Lekdommerne på sin side kan bistå fagdommerne med det de anses best til – bevisbedømmelse. Ved å gjøre rede for sitt syn på saken, og hvordan han eller hun mener bevisene bør bedømmes, kan hver meddommer bidra med sin kompetanse. En av de viktigste fordelene ved denne ordningen, er at man, som nevnt over, vil ha muligheten til å få en utførlig begrunnelse for sakens resultat. Blant annet vil Høyesterett få en mulighet til å overprøve kjennelsene, noe som er til stor nytte både for de involverte og for rettsutviklingen generelt.

Det viser seg dermed at ordningen med felles voteringer inneholder mange fordeler, som, ved en eventuell innføring i Norge, vil føre til mange forbedringer i forhold til vårt nåværende juryssystem. Hvis vi en gang bestemmer oss for å erstatte juryordningen med et nytt system, er det derfor ikke utenkelig at en ordning med felles voteringer, også hos oss kan innføres for de mest alvorlige straffesakene.

6 Avslutning

At juryordningen har vist seg å inneholde en god del ulemper og betenkeligheter, innebærer at man må sette spørsmålstegn ved om det beste er å fortsatt beholde en slik ordning i vårt rettssystem. Spesielt det momentet at lagretten ikke begrunner sine avgjørelser, anses som uheldig, og rettssikkerhetsmessig er det svært beklagelig for de involverte partene at de ikke får muligheten til å gjøre seg kjent med hva som ligger bak lagrettens kjennelse.

På grunn av den manglende plikten for lagretten til å komme med domsgrunner, har det i drøftelsen over blitt foreslått alternative løsninger på dette problemet. Til tross for at disse kunne ha ført til store forbedringer, viser de seg imidlertid å være praktisk lite gjennomførbare. Dette hindrer oss dermed i å innføre en ordning med begrunnelsesplikt for lagretten. Så lenge disse løsningene ikke er gjennomførbare, må man i stedet ty til andre hjelpemidler. Den mest naturlige løsningen ville da være å erstatte jurysystemet med den ordningen som brukes i andre typer rettssaker hos oss – nemlig meddomsrett. Samtidig som vi da ville fått utførlige domsgrunner, ville en slik ordning også bøte på en del av de andre svakhetene ved juryordningen. For eksempel er faren for uriktige avgjørelser mindre i meddomsrett, fordi det der sitter fagdommere som kan bistå de juridisk ukyndige meddommerne.

Mange jurytilhengere har vært kritiske til en utskiftning av jurysystemet til fordel for en meddomsrett, blant annet fordi en slik løsning inneholder et svakere lekmannelement enn behandling med lagrette. En mellomløsning kan være å innføre en ordning med felles voteringer. Som nevnt over, innebærer dette systemet at lekdommerne og fagdommerne sitter hver for seg under selve saken, men møtes etterpå for felles votering. Lekmannelementet blir dermed bevart noe bedre her enn i meddomsrettssystemet, og løsningen innebærer også en mulighet for å få begrunnelser for avgjørelsene. Siden mange i vårt land har vært skeptiske til en innføring av meddomsrettssystemet for de mest alvorlige straffesakene, er det derfor mulig at ordningen med felles voteringer hadde vært en enda bedre løsning for oss. Imidlertid forutsetter et direkte valg mellom disse to systemene at Storting og Regjering faktisk bestemmer seg for å avvikle juryordningen. Om det kommer til å skje i den nærmeste fremtiden, gjenstår imidlertid å se.

Litteraturliste

- Andenæs, Johs. *Kommentarer til Olaussens artikkel I: Lov og rett 1998* s. 441-443.
- Andenæs, Johs. [a] *Norsk straffeprosess Bind I*. 3.utg. Oslo, 2000.
- Andenæs, Johs. [b] *Norsk straffeprosess Bind II*. 3.utg. Oslo, 2000.
- Backer, Finn *Det amerikanske og det norske jurysystem*. I: Rett og rettssal. Et festskrift til Rolv Ryssdal s.281-297. Oslo, 1984.
- Backer, Finn *Trenger vi juryen?* I: Forsvareren Alf Nordhus 70 år – et debattskrift s. 177-193. Oslo 1989.
- Bae, Ole Jakob *Mot juryordningen I: Den norske advokatforenings temahefte nr.68* s.46-49. Oslo, 1999.
- Blom, Knut *Forsvar for juryen I: Lov og rett 1970* s.190-194.
- Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*. 5.utg. 2.opplag. Oslo, 2005.
- Elden, John Kristian *Juryen – rettssikkerhetsgaranti eller anakronisme?* I: Den norske advokatforenings temahefte nr.68 s.50-54. Oslo, 1999.
- Eskeland, Ståle *Strafferett* 2.utg. Oslo, 2006
- Fredriksen, Steinar *Innføring i straffeprosess*. 1.utg. Oslo, 2006.
- Hartmann, Henrik Greve *Meddomsrett eller jury I: Lov og Rett 1990* s.121-128.
- Hov, Jo *Rettergang I Sivil- og straffeprosess*. Oslo, 1999.
- Hov, Jo *Rettergang I Sivil- og straffeprosess*. Oslo, 2007.
- Kolsrud, Kjetil *Kvinner frifinner for voldtekt* 22.12.2006
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article1578773.ece> [Sitert 21.02.08]
- Smith, Eva *Lægdommere i strafferetsplejen - Kan systemet forbedres?* I: Ugeskrift for Retsvæsen 1989 s.113-120 (Sitert fra UfR Online).
- Smith, Eva *Straffeproses. Grundlæggende regler og prinsipper*. 6.utgave. København, 2007.
- Strandbakken, Asbjørn og Peter Garde *Juryen: avskaffe, reformere eller begrense bruken av den?* I: Lov og rett 2001 s.3-31 (Sitert fra Lovdata).

Stridbeck, Ulf. *Lagretteordningen i andre land. Diskuterer man samme problemstillinger der?* I: Den norske advokatforenings temahefte nr.68 s.9-37. Oslo, 1999.

Vidmar, Neil. *World jury systems*. Oxford, 2000.

Qvale, Anniken og Anne Hazeland Henriksen *Dømmes du av dine likemenn?* Oslo, 2000 (Institutt for rettssosiologi skriftserie nr. 66)

Lov- og forarbeidsregister:

1902 Almindelig borgerlig straffelov (strl.) av 22. mai 1902 nr.10

1915 Lov om domstolene (domstolloven) av 13. august 1915 nr. 5

1981 Om rettergangsmåten i straffesaker (strpl.) av 22. mai 1981 nr.25

Grundloven lov nr.169 af 5. juni 1953 Danmarks riges grundlov (Danmark)

Retsplejeloven lov nr. 90 af 11. april 1916 om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 1001 af 5. oktober 2006 med senere ændringer (Danmark)

NOU 1983: 57 Straffelovgivningen under omforming

NOU 1992: 28 To-instansbehandling, anke og juryordning i straffesaker.

NOU 1996: 15 Lilandsaken.

Ot.prp. nr. 35 (1978-1979) Rettergangsmåten i straffesaker (straffesakloven)

Ot.prp. nr. 53 (1983-1984) Ikraftsetting og endring av den nye straffeprosessloven m m

Ot.prp. nr. 66 (1987-1988) Straffeloven, straffeprosessloven og vegtrafikkloven (uaktsomt drap m m ved bruk av motorvogn)

Ot.prp. nr. 79 (1988-1989) Endringer i straffeloven og straffeprosessloven m.m (skjerpete strafferammer for voldsforbrytelser, straff for innførsel av pornografi, styrking av domstolenes fagkyndighet i saker om økonomisk kriminalitet, raskere behandling av straffesaker m.m)

Ot.prp. nr. 78 (1992-1993) Straffeprosessloven m.v (to-instansbehandling, anke og juryordning)

Ot.prp. nr. 46 (2000-2001) Straffeloven og i enkelte andre lover (endring og ikraftsetting av strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner samt endringer i straffeloven §§ 238 og 239)

Høringsnotat fra Justis- og politidepartementet. September 2006, Snr. 200508271 ES.
Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomitéen, 1969

Domsregister:

Rt.1930 s.1351

Rt.1977 s.758

Rt.1988 s.676

Rt. 1992 s.1186

Rt. 1999 s.379

Rt. 2000 s.1223

Rt. 2001 s.1521 (Torgersen)

Rt. 2006 s.111

Eidsivatings lagmannsretts dom av 3. juli 1970

H v. Belgium. European Court of Human Rights, Strasbourg, 30 November 1987